

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Siden sidst ...

Modernisering af Tøjhusmuseet

Mødeaften om den kommende permanente udstilling på Tøjhusmuseet

■ Vi var omkring 25 medlemmer, der havde lyst til at se, hvor langt Tøjhusmuseet var kommet med sin nye permanente udstilling, som skal åbne til september 2012. Og lad det være sagt straks, man er ikke kommet særligt langt. Efter lidt problemer med nøgler, låse og lys blev vi budt velkommen af museumsinspektør Jakob Seerup, som er historiefaglig leder af den nye permanente udstilling.

Han startede med at fremvise den nye, flotte kiosk, som er blevet betydeligt udvidet og moderniseret. Den er flyttet fra det lille rum ved indgangspartiet og ind i selve kanonhallen, hvor den har fået en prominent placering i hele hallens bredde ud mod Tøjhusgade, hvor den er etableret på et gulv af jernplader hævet ca. 10 cm over den gamle brolægning, som gør det let at flytte den efter behov. Da det er planen på sigt at flytte hovedindgangen til den modsatte ende af kanonhallen ud mod Søren Kierkegaards Plads, ser det ud til at behovet for flytning af kiosken allerede foreligger.

Det var museets opfattelse, at Søren Kierkegaards Plads gør det muligt i fremtiden at skabe et langt mere spændende indgangsparti med opstilling af forskellige scenarier med kanoner og køretøjer end den smalle og kedelige Tøjhusgade. Det lyder som en rigtig god idé.

Træsøjler så langt øjet rækker i begge retninger af den store sal.

Jakob Seerup indledte med at orientere om baggrunden for opførelsen af Tøjhuset i Christian 4. regeringstid og konkluderede, at det er en af byens ældste bygninger, der stadig bliver brugt til det, den er bygget til.

Vi fik lejlighed til en hurtig gennemgang af den netop åbnede udstilling om danske soldater i Afghanistan, hvor man har taget moderne udstillingsteknik i brug i form af små computere, hvor man kan læse om det udstillede.

Så forlod vi den temmelig mørklagte kanonhal og gik op i hallen ovenover, hvor håndvåben primært i form af sabler og geværer tidligere hang i lange rækker i hele hallens længde. Det var den såkaldte studiesamling, som har været opstillet siden engang i 1930'erne. Nu

var hallen tømt og bestod kun så langt øjet rakte af lange rækker af træsøjler, der sammen med den særlige belysning, der tegnede lange skygger, fik os til at ligne medvirkende i et eller andet absurd teaterstykke.

Jakob Seerup oplyste, at det var så langt man var kommet. Opførelsen af den nye permanente udstilling hvilede på en bevilling på kr. 20 millioner, hvor hovedparten kom fra A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers fond til almene formål. Det så ud til at bekymre ham lidt, at der kun var et år til udstillingen skulle åbne, samt at opstillingen af udstillingen og den fremtidige drift med løbende udskiftninger var betydeligt dyrere end budgetteret.

Der forestår nu først afhøvling af søjler og gulv. Så er det planen, at der langs med den vestlige væg, hvor der er ca. 6 meter mellem vinduerne skal opstilles 3 meter høje montere, med udstillinger af forskellige effekter f.eks. ordner, figurer og uniformsgenstande. De skulle ikke være permanente, men løbende udskiftes. Mellem de to søjlerækker nærmest den vestlige væg skal opstilles omkring 18 tableauer i kronologisk rækkefølge i hele hallens længde omfattede de vigtigste krige i Danmarkshistorien startende med tiden omkring Ditmarskerfelttoget

under Kong Hans og sluttende med vore dages indsats i Afghanistan, Libyen, og hvad der ellers måtte nå at komme. På den modsatte side af hallen vil man forlade kronologien og have udstillinger med mere tværgående temaer baseret på de såkaldte ”-skaber,” man taler om i krigsteori omfattende mandskaber, redskaber og landskaber. Her kunne man gå mere i detaljer med mandskabets levevilkår, uniformeringen og våbnenes udvikling gennem tiden.

Det var spændende at lytte til Jakob Seerup, og jeg tror, at de øvrige deltagere i besøget er lige så spændt som mig på at se den færdige udstilling om et års tid.

CM

Interessen var stor for at se, hvor langt Tøjhusmuseet er kommet med sin nye permanente udstilling.

Foto: Finn Hillmose

Kassebogen skal stemme!

■ Nu nærmer tiden sig for indbetaling af kontingent til Chakoten 2012.

Det er for alle 375 kr. Det kan ske på tre måder:

- Benyt vedlagte girokort.
- Overfør beløbet til bank reg.nr. 1551 konto nr. 6554873.
- Betal på et af møderne i november, december, januar eller februar.

MEN husk, det ifølge Selskabets vedtægter, skal ske **senest den 1. februar**.

VIGTIGT: Hvis Chakoten udebliver ... kontakt kasserer Inge Hansen

Åbent Hus i Kastelet til markering af fødselsdagen

Den 10. miniaturemilitærudstilling blev flot afviklet i Bageriet den 30. oktober

Af Claus Mogensen

Vi kunne glæde os over rigtig mange besøgende i år.

Foto: Finn Hillmose

■ Utroligt så hurtigt tiden går. Det forekommer ikke, at være mange måneder siden vi sidst markerede Kastelets fødselsdag. Men den 30. oktober var det igen tid at fejre dagen med miniaturemilitærudstilling i Bageriet. For Kastelet var det den 347. af slagten, så det er jo en noget bedaget institution. For Selskabet var det rund fødselsdag, idet det var 10. gang, vi udstillede. Samtidig kunne vi glæde os over, at have nogle af vore venner med fra Figurina til at vise deres flotte figurer frem på udstillingen. Udover miniaturemilitærudstillingen er det også dagen, hvor Kastelet åbner for sine museer og Kasteletsmøllen, og hvor en række orkestre musicerer rundt omkring på Kastelet.

Konceptet for Miniaturemilitærudstillingen er velkendt (se blot de sidste 10 års december- eller marts-udgaver af Chakoten) og med den udarbejdede, detaljerede manual, hvor de medvirkendes navne er sat på de forskellige opgaver kører processen flot over scenen fra opstillingen lørdag kl. 13.00 til selve udstillingen søn-

dag fra 12.00 til 16.00 og med oprydning frem til kl. 17.30, hvor det hele var taget ned og sat tilbage på plads i den gamle hovedvagt. Christian Raun mente, at det var ny rekord på indtil flere minutter. Og for de, som ikke kunne huske, hvorledes Kastelets kantines velsmagende kasteletsgryde smager, var der mulighed for at genopfriske hukommelsen.

Igen i år var vejret med os, og vi kunne glæde os over rigtig mange besøgende. Udenfor skabte de rustroede blade på kastanjetræerne og de røde bygninger en smuk ramme om sceneriet, hvor et hjemmeværnsorkester med et til lejligheden medbragt pigekor underholdt lydeligt på eksercerpladsen uden for Bageriet. Og i forgemakkerne til Bageriet sørgede Løjtnant i Nordstatshæren Leif Christensen og hans tropper for at forberede de besøgende på den militante atmosfære i udstillingslokalet.

Stor tak til alle medvirkende, der som sædvanligt trak et stort læs.

Aksel Willumsens beskedne reklame for sin bog, "Lille John".

Chakoten

INDHOLD

- 2** Siden sidst: Modernisering af Tøjhusmuseet.
- 3** Kontingent og Miniaturemilitær.
- 4** Siden sidst: Ejbybroen genindviet.
- 5** Siden sidst: Besøg i Nyboder og Militæret som ringeagtet stand.
- 6** Siden sidst: Befæstningens Dag.
- 7** Redaktøren orienterer.
- 8** Ole Thureholm: Nassauere i felttoget 1815.
- 16** Jens Kristian Boll: Arnhem – en bro for langt eller for langt fra broen?
- 22** Christian Raun: Christiansholms Batteri.
- 24** Egil Snorrason: En Fort-Idyl.
- 26** Mødekalender 2012.

Redaktionen ønsker sine læsere en glædelig jul og et godt nytår

Forsiden.

Angreb på Volden var en af de mange oplevelser, Befæstningens dag bød på i september.

Læs mere om dagen på side 6.

Foto: Inge Hansen.

I spidsen for Rødovres borgere går ældste årgang over broen.

Siden sidst ...

Ejbybroen genindviet med fedtemadder, pigtråd og – hornsignal

Af Inge Hansen

Mandskabet konverserer Rødovres borgmester Erik Nielsen

adgang gennem Volden. Det var så meningen at broen skulle bortsprænges i tilfælde af krig og hullet i Volden lukkes med jord eller skærvekasser, der allerede i fredstid stod parate. Ud fra et militært synspunkt var det ikke ønskeligt med mange passager gennem volden og det medførte da også livlige diskussioner mellem myndigheder,

Vagten ved Ejbybroen

restaureret volden, så den kan blive et udflugtsmål, og tanken er at gøre den til en historisk attraktion".

Efter indvielsen havde Projekt Vestvolden arrangeret buffet på ladet af en gammel trainvogn med fedtemadder, frugt, kaffe og vand til de fremmødtes store begejstring.

En typisk konstruktion af en skruerpælebro ses på billedet af Ermelundsbroen i 1890 med den udgravede Ermelundsbakke i baggrunden.

■ En dejlig sommer-tirsdag i august blev Ejbybroen, som er beliggende ved den historiske Vestvold, genindviet af Rødovres borgmester Erik Nielsen efter en tiltrængt renovering.

Efter at der var blæst til "samling", holdt borgmesteren indvielsestale, inden han klippede en pigtrådspærring over, for derefter at marcherede over broen sammen med medlemmer af Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe.

Ejbybroen er den sidste af 13 skruerpælebroer, der oprindeligt førte over Vestvoldens våde grav, broen var i adskillige år delvis afspærret på grund af dens ringe stand, men er nu istandsat af et partnerskab bestående af Realdania, Kulturarvsstyrelsen og Naturstyrelsen som et led i renoveringen af Københavns land- og søbefæstning.

En skruerpælebro hviler på støbejernspæle med en "skruegang" i den ende, som er nede i jorden. Pælen er i bogstavelig forstand skruet ned i undergrunden. Selve brodækket er båret af tværdragere af jern.

Ejbybroen var en såkaldt Fredskomunikationsbro, den var etableret alene for i fredstid, at give egnens beboere

lodsejere og andre berørte, men også mellem civile og militære myndigheder. Som eksempel rejser Brønshøj-Rødovre Sogneråd og Københavns Amtsråd i juli 1889 gennem Indenrigsministeriet et krav om 16 fod (ca.5m) brede broer, men Ingeniørdirektionen mener at 14 fod (ca. 4,3m) er tilstrækkelig.

Direktionen underbygger sit argument med følgende bemærkning: "Direktionen er ogsaa endnu fremdeles, af den Mening, at en Bredde af 14 Fod er fuldt tilstrækkeligt for Broen, og den er yderligere blevet bestyrket i sin Anskuelse ved nogle af 4de Bygningsdistrikt foretagne Optællinger over de Vejfarende over broen have vist af Færdslen over broen er meget ringe".

Borgmester Erik Nielsen sluttede sin tale med følgende: "Det er ikke mange årtier siden, at der stadigvæk kørte busser over Ejbybroen, som i dag dog primært er restaureret for cyklisternes skyld, og for at være en del af den fremtidige turistattraktion som Vestvolden er tænkt som. Jeg kan huske dengang man havde ansat voldbetjente for at holde folk væk fra dette område. Sådant er det heldigvis ikke længere. Vi vil gerne have

Besøg hos flådens faste mandskab

■ Medlemsturen i august gik til Mindestuerne i Nyboder, hvor vores rundviser, Johan P.V. Laustsen, uddannet historiker og erfaren guide, levende og muntert fortalte om Nyboders historie.

Nyboder blev påbegyndt under Christian 4. i 1631 og blev opført som boliger for flådens faste mandskab. Den ældste bebyggelse var på én etage og omfattede i 1648 knap 600 boliger. Heraf er en fløj bevaret i Skt. Paulsgade, der rummer Nyboders Mindestuer. Mindestuerne blev indrettet i 1920'erne af gamle søfolk.

I en af stuerne kunne vi bese en stor model af Nyboder, som det så ud i 1760, og her kunne man tydeligt se de snorlige gader, der også blev kaldt Nyboderboulevarderne. Johan fortalte flere spændende historier om de skiftende navne på gaderne i kvarteret.

I dag er husene i Nyboder gule, men oprindeligt var de hvide, og i modsæt-

Johan P.V. Laustsen fortalte levende og munter om Nyboders historie.

Foto: Finn Hillmose

ning til det datidens indre København blev Nyboder anlagt med masser af lys og vind for at højne sundheden blandt beboerne.

Efter Johans introduktion til Nyboder kunne vi tage os tid til at bese de mange memorabilia på væggene i mindestuerne, og man fik et fint indtryk af, hvordan det var at bo og færdes i de små stuer, der dog havde forholdsvis højt til loftet.

H.D.

Warmi undersøger om epaluetterne nu også er korrekte.

Militæret som ringeagtet stand

■ Jørgen Mührmann fortalte om konflikterne gennem tiderne mellem den militære og den borgerlige stand. I 1682 blev for første gang udpeget en politimester i København. Politiets opgaver var oprindeligt primært at håndhæve helligdagsforordninger og forsvare borgernes privilegier.

Man havde ikke værktøjer i form af vedtægter og forordninger til at håndtere konflikter mellem borgere og militæret, og magtrelationer mellem byernes magistrater og soldaternes kommandanter var ikke definerede. Som eksempel blev nævnt et masseslagsmål mellem soldater og håndværksdrengene, som magistraten betragtede som en privat konflikt, men som kommandanten så som et oprør. Føreren for håndværksdrengene blev pågrebet af militæret efter et overfald på hovedvagten af mere end 40 håndværksdrengene. Han blev udleveret til magistraten i forventning om afstraffelse, men blev straks løsladt, da der ikke forelå en skriftlig anklage, og politiet desuden fandt, at ingen af siderne i konflikten var uvildige men alle part i sagen. Han fik dog en bøde på 4 rigsdaler.

Jørgen Mührmann

I 1725 kom så en forordning om, at alle konflikter mellem borgere og militær skulle betragtes som politisager. Politiet var imidlertid ofte så beskedent bemandede, at man lejlighedsvist måtte bede militæret om assistance. Således blev garnisonen i Aalborg inddraget i 1772, hvor fulde søfolk i byen udgjorde en trussel.

Samfundet var ikke som i vore dage. På mange måder var man mere fastlåst i de roller, man var født til, og borgerne kæmpede for at bevare sine privilegier i forbindelse med udførelse af erhverv. Handel skulle foregå på etablerede markedspladser med faste rammer omkring prisdan-

nelsen. Der var desuden forordninger om ro i byen efter kl. 21.00. Soldaterne var som regel indlogeret hos borgerne i lejede værelser. De udgjorde ofte en trussel mod de etablerede privilegier ved at underbyde borgerne i form af f.eks. handel uden for byporten, uofficielle værtshuse, udførelse af håndværk uden at være medlem af et lav. Regimentsskrædderen kunne f.eks. underbyde byens skræddere. Soldaterne blev af borgerne betragtet som urolige og uærlige elementer, som var involveret i bl.a. tyverier, overfald, krybskyttejagt, hælerier, værtshusuorden og uautoriseret brændevinsfremstilling. Kvinder fulgte ofte med soldaterne uden at være gift, og kunne tjene lidt ved madlavning, syning og usædelighed. Forholdene kunne resultere i børn, som skulle forsørges eventuelt med støtte fra offentlige kasser.

Men selv om borgerne så ned på soldaterne og ikke brød sig om den uro, de skabte i samfundet, var de glade for den indtjeningsmulighed, de betød. Da man valgte at flytte soldaterne ud af byerne og lægge dem på kaserner, var man derfor stærkt utilfredse med at miste denne indkomst.

CM

Solskin over Befæstningens Dag ...

Flyv fugl flyv...

Siden sidst ...

Angreb på Volden, en såret afhentet på cykelbåre, støbning og maling af tinsoldater og den populære gullasch – traditionen tro var der masser af oplevelser for tilskuerne på Befæstningens Dag

Af Inge Hansen

■ Den sidste søndag i september var 1914-gruppen igen aktive på Befæstningens Dag - i år med et større program. Styrken er blevet udvidet med 3 ingeniørsoldater og 6 fæstningsartillerister. Sidstnævnte gennemgik den korteste rekruttid i det "danske forsvar", halvdagen time, fredag aften - inden de søndag med bravur demonstrerede affyring af den store kanon med nedslag og det hele.

I forbindelse med signalvisningen blev der demonstrerede angreb på Volden med en "såret" til følge, han blev afhentet på vores nyerhvervede cykelbåre - som 2 reservesygepassere meget kompetent bragte frem til stedet i fuld galop.

Den ene halvdel af 11. batl. viste med stor succes støbning og bemaling af tinfigurer, medens den anden halvdel sammen med 24. batl. demonstrerede signalgivning anno 1914-18, i år udvidet med afsendelse af brevduer (det tog duerne små 5 min. at flyve fra Volden til deres dueslag ved Hvidovre havn).

Desuden havde 24. batl. sin sanitetsstation med udstilling, behandling af sårede og ikke mindst - sørgede de to sygeplejersker for god forplejning i form af kaffe og kage til "mændene", samt servering af gullasch til 8. Regiments musikkorps.

Kaptajn Raun "svævede over vandene" (Volden) med god kontakt til alle deltagere samt de besøgende Chakot- og Figurinedlemmer. Desværre kom Rødovres borgmester ikke som lovet, så kaptajnen brændte inde med sin medbragte portvin, som han skulle have budt på foran sit telt, der indeholdt felt seng, skrivebord m.m.

Et af dagens højdepunkter var 8. Regiments musikkorps, der igen i år kom marcherende med fuld musik op ad Voldgaden, for at give en halv times koncert med de gamle marcher.

Det blev en dejlig og festlig dag ikke mindst takket vejret, hvor dagen indledte de ti dages sommer, vi fik i de sidste dage af september 2011.

Musikken kommer.

Cykleordonnans og cykelbåre i aktion.

Styrken er opmarcheret.

Foto: N.E. Raun

Redaktøren orienterer

Brev fra Norge

■ I forbindelse med boganmeldelsen af Dan H. Andersens bog om Tordenskiold i sidste udgave af bladet har vi modtaget et brev fra Olav Drager i Norge. Han skriver:

I siste utgave av Chakoten innholdt en god omtale av boken om Tordenskiold. I den anledning vil jeg også gjøre oppmerksom på at det her i Norge er under utarbeidelse en bok om en annen av de dansk-norske sjøhelter, nemlig Curt Adeler. Dessverre bliver den noe forsinket.

Med hilsen
Olav Drager

Han har vedlagt et avisudklip fra Breviksposten, hvor Bjørn Rudborg fra telemark Museum fortæller om sin bog og om en udstilling om Curt Adeler.

13.4.2011

Ingen Curt-bok til jubileet

Telemark Museum bruker alle kreftene på utstilling

FORFATTER: Bjørn Rudborg skriver boka om Curt Adeler.

Bjørn Rudborg tok tidligere i år mål av seg å ha sin bok om Curt Adeler klar til lansering ved åpningen av den store sommerutstillingen om sjøhelten på Brevik bymuseum. Det blir det ikke noe av.

Erik Edvardson
breviksposten@breviksposten.no

– Boka kommer ikke til å bli presentert i sommer. Telemark Museum velger å legge alle ressurser inn i den store sommerutstillingen, og boka vil derfor bli utgitt ved en senere anledning, forteller Bjørn Rudborg til avisa.

Stort materiale

Han kan fortelle at arbeidet med boka også har tatt mye tid over det han i tilleggspeser har hadde sett for seg.

– Det er et mye større enn som jeg først trodde, og masse stoff å ta tak i. Fordelen med at boka ikke kommer i sommer er at jeg får bedre tid til å lage en enda mer spennende bok. Det hadde kanskje blitt tøft å ha den ferdig til sommeren. Nå får jeg bedre tid til å bearbeide materialet. Det er et lite skjær i sjen at boka ikke blir utgitt nå, men det er ikke slik at den ikke kommer ut, forsikrer Rudborg om.

Forfatteren mener sannest at det er utstillingen om Curt Adeler på Brevik bymuseum som er sommerens store publikumsattraksjon.

– Utstillingen er viktig, og den kommer til å bli veldig bra, så har vi boka senere, avslutter han.

Tegninger over Københavns Befæstning

■ Militærhistorikere, der interesserer sig for at studere kort og tegninger, har nu adgang til en rig samling af Ingeniørkorpsets tegninger over Københavns Befæstning.

Tegningerne findes på Statens Arkivs hjemmeside www.sa.dk og går herfra til "Temaer til inspiration" og videre til "Webudstillinger", hvor du finder siden "Københavns Befæstning".

Ingeniørkorpsets samling af kort og tegningerne opbevares i dag på Rigsarkivet. Der

findes kort og tegninger fra 1640. På hjemmesiden finder du et lille udsnit af kort og tegninger over Københavns Befæstning, som den tog sig ud i årene fra 1648 til midt i 1800-tallet.

Hjemmesiden oplyser, at en god introduktion til Københavns Befæstning og for yderligere oplysninger om de enkelte bastioner findes i Bi Skaarup og Bjørn Westerbeek Dahls "Guide til Københavns Befæstning" fra 1996.

75 år for Spitfire

■ Spitfire er kendt af enhver med blot et minimum af kendskab til Den anden verdenskrig og ikke mindst Slaget om England. I år kan det berømte fly fejre 75-års jubilæum. Interesserede kan på nettet finde adskillige gode sites med videoklip af Spitfire, blandt andet kan fremhæves BBC og den engelske avis The Daily Telegraph. Søg efter Spitfire 75th anniversary. Der findes også en god dansk hjemmeside om flyet. Webadressen er www.spitfire.dk, hvor M. Sundsig-Hansen fortæller om flyets historie. Han fortæller blandt andet, at Reginald Mitchell, Submarines cheffingeniør, blev alt andet end begejstret, da han erfarede, hvad flyet skulle hedde. Han havde forestillet sig navnet Shrew, men ministeriet foretrak navnet Spitfire (arigtrold) – og sådan blev det.

I 1970 var vi nogle få, unge medlemmer af Chakoten, der besluttede os for at spille Waterloo som krigsspil. Da jeg aldrig har malet særligt hurtigt, gik jeg i gang med at finde ud af hærenes organisering og uniformering, og overlod bemalingen af de mange tusinde figurer til andre. Det lykkedes mig da også at finde frem til uniformerne (troede jeg; senere blev jeg meget klogere), bortset fra en enkelt, lille enhed: Nassaus frivillige jægerkompagni. Denne udfordring fulgte mig gennem årene, også længe efter spillet. Der gik 40 år, før jeg fandt svaret.

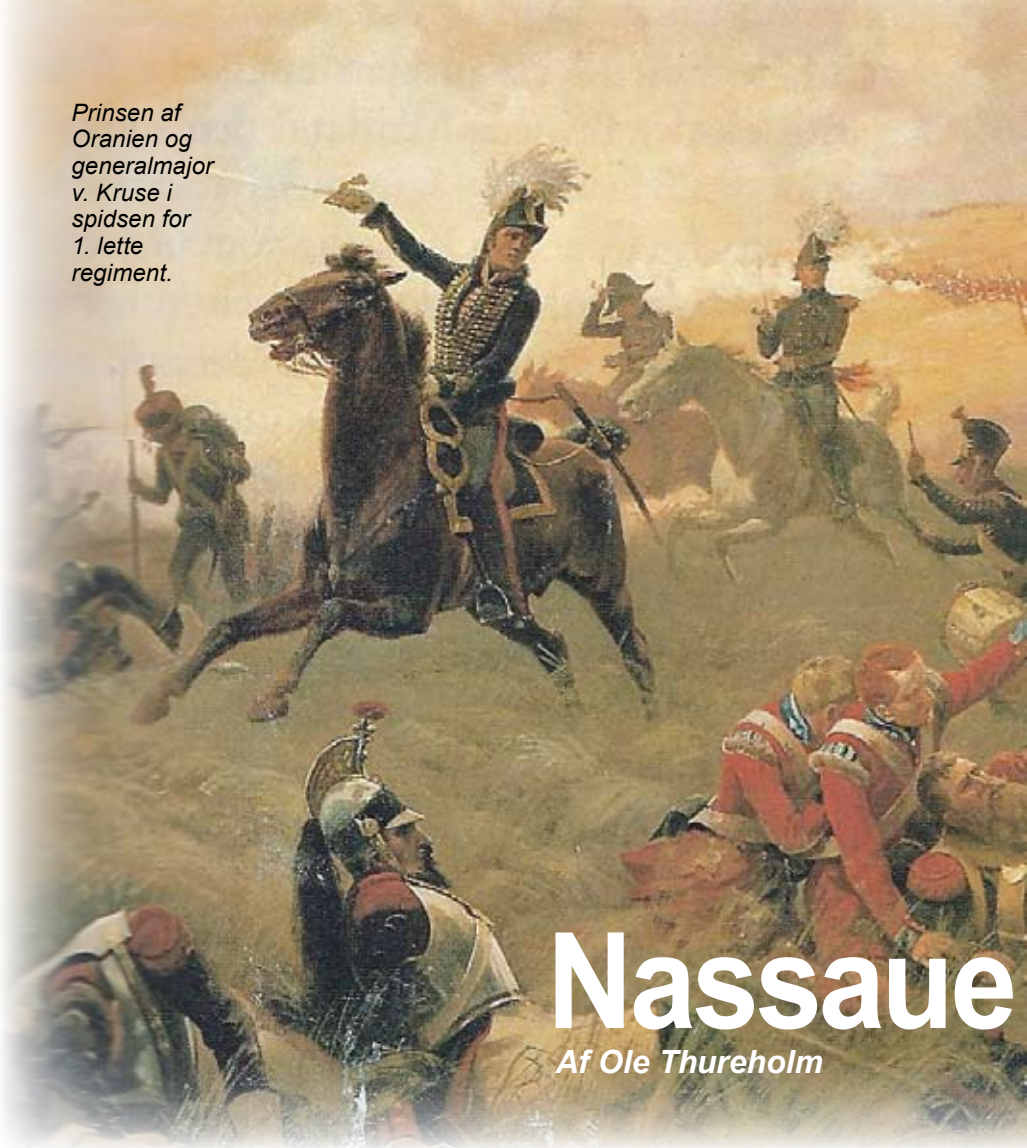
Derfor har jeg fået en særlig interesse for Hertugdømmet Nassau, og specielt i 1815. Da der ikke er så mange andre, der har interesseret sig for dette¹, vil jeg gerne indvie Chakotens læsere i det, jeg har fundet ud af.

Geografi

Hertugdømmet Nassau blev oprettet i 1806 ved at sammenlægge en god snes småstater. Vestgrænsen var Rhinen, startende ved Biebrich (5 km nord for Mainz), og med strømmen til den lille by Rheinbreitbach, ca. 40 km nord for Koblenz. Herfra øst-nordøst mod det ligeledes nye hertugdømme Berg indtil 7 km fra Siegen, en grænse på ca. 50 km. Herfra næsten stik syd, indtil grænsen er på højde med Koblenz ved Limburg. Nu følger grænsen (stort set) floden Lahn ca. 15 km; derefter går det nordpå igen. Inde i dette U ligger Nassau-Oranien, der ikke var en del af Hertugdømmet Nassau i 1806. På vej nordpå slår grænsen en lille bue mod vest ved byen Weilburg. Grænsen fortsætter mod nord, til den er på højde med Rheinbreitbach, derefter går grænsen mod nordøst ca. 15 km. Nu går grænsen stik øst ca. 10 km, hvorefter den går stik syd (med masser af krøller og selvstændige enklaver), forbi Wetzlar og Usingen. En bue mod vest undtager Homburg, og derefter går grænsen til Main, som den rammer 3 km vest for Frankfurt am Main. Grænsen følger nu Main indtil 2 km fra Rhinen. Her slår den en bue uden om Mainz. Dette område havde været nassausk fra 1803, men blev nu afstået.

Der var stadig huller i landområdet. 20 km syd for Koblenz lå det nedre grevskab Katzenelnbogen med hovedstad St. Goar 5 km fra Rhinen. Det var ikke en del af Nassau, men tilhørte Frankrig. Området er smalt i denne ende, men udvider sig hastigt, og går 25 km ind i Nassau, samtidig med, at det bliver 20 km bredt. Til sidst slår det en bue mod nordøst ved byen Katzenelnbogen, og ender 15 km syd-sydøst for Limburg. Frankrig beholdt desuden en enklave på højre Rhinbred ved Braubach på 25 km². Katzenelnbogen var til stor irritation for de nassauske hertuger, der brændende

Prinsen af Oranien og generalmajor v. Kruse i spidsen for 1. lette regiment.

Nassau

Af Ole Thureholm

ønskede at indlemme dette grevskab i Hertugdømmet Nassau. Umiddelbart før Ruslandsfelttoget i 1812 forsøgte de at købe området mod at opstille et let rytterregiment på 1.000 mand. Napoleon takkede nej, og Nassau deltog ikke i felttoget. Derimod var der to infanteriregimenter og to eskadroner ridende jægere i Spanien under fransk kommando indtil november 1813.

I alt havde hertugdømmet 6.000 km² og en befolkning på 273.000. Hovedstaden var Wiesbaden med ca. 4.000 indbyggere.

Den 31. maj 1815 underskriver Hertugdømmet Nassau i Wien en aftale med Prøjsen om bytning af landområder. Prøjserne har indlemmet Hertugdømmet Berg, og er meget interesseret i at få kontrol med en større del af grænsen til Frankrig. Især Koblenz er prøjserne interesseret i at udbygge som fæstning. Faktisk giver Berlin ordre om udbygning af fæstningen allerede 15. marts. Man fornemmer, der i forhandlingerne med Nassau ikke har været tale om forhandling mellem ligeværdige parter.

Resultatet er, at Nassau afstår den vestlige del til Prøjsen. Til gengæld indgår Nassau-Oranien i hertugdømmet. og de

får også lov at indlemme Katzenelnbogen. Desuden sker der en masse mindre justeringer. Alt i alt afleverer Nassau 95.000 indbyggere, og får i stedet 91.000 nye indbyggere.

Denne aftale når ikke at få betydning for hæren før efter Waterloo.

For god ordens skyld: Mig bekendt har ovennævnte stater ingen sammenhæng med Nassau på Bahama øerne.

Landets ledelse

Napoleon bestemte, at Hertugdømmet Nassau skulle regeres enevældigt af to ligeberettigede hertuger. Det lyder temmelig selvmodsigende. I praksis kom det imidlertid til at fungere særdeles godt. De to hertuger var den tidligere fyrste Friedrich August af Nassau-Usingen, og hertug Friedrich Wilhelm af Nassau-Weilburg.

Napoleon bestemte samtidigt, at Nassau skulle have præsidentposten i Rhinforbundet.

Nassau-Oranien regeres selvfølgelig af Oranien-slægten indtil aftalen med Prøjsen i maj 1815. På det tidspunkt er Willem Frederik, Prins af Oranien-Nassau og Fyrste af Nassau-Dillenburg² blevet konge af Nederlandene (16. marts 1815). Kongen fik desuden storhertugdømmet Luxembourg som kompensation

I to artikler redegør forfatteren for hertugdømmet Nassaus og Oranien-Nassaus hær, dets organisering og uniformering

re i felttoget 1815

Dertil kommer oprettelsen af en tredje bataljon på 6 kompagnier, der opstilles af landeværnet. Herved stiger styrketallet til 2.974 mand. De blev bevæbnet med 3.000 brugte franske geværer med tilhørende patronasker, som man lejede fra Viceguvernøren i fæstningen Mainz. Det kneb dog noget med reservemandskabets fremmøde. Omkring 80 % af de to første bataljoner bestod af rekrutter, og selv nogle af officersstillingerne måtte besættes med landeværns-officerer. Ved udmarchen 21. maj havde regimentet 70 officerer og 2.917 underofficerer og menige. De nåede Bruxelles den 6. juni. Regimentet var organiseret som et fransk let infanteri regiment. D.v.s. at hver bataljon bestod af 6 kompagnier (1 grenader-, 1 flankør-, og 4 jægerkompagnier). Nummereringen var noget speciel. Grenader- og flankør-kompagnier var ikke nummererede. I bataljon havde jægerkompagnierne 1, 3, 5 og 7, medens II bataljon havde 2, 4, 6 og 8. Landeværnsbataljonen havde jægerkompagni 1, 2, 3 og 4, grenader- og flankørkompagnier unummerede. Hver bataljon havde en fane.

2. lette regiment var allerede udrustet og på krigsfod, da det var udlejet til Nederlandene. Regimentet havde garnison i Maastricht. Forstærkninger var afsendt flere gange i løbet af 1814, blandt andet ved at nedlægge 3. lette infanteri regiment. Organisation som 1. lette regiment, dog kaldes den tredje bataljon for III, og ikke for landeværn. Hvordan jægerkompagnierne har været nummereret, vides ikke. Første og anden bataljon havde en fane hver, tredje bataljon havde ingen fane.

27. marts bliver de 29 landstørm-bataljoner indkaldt til mønstring, og fanerne overgivet til bataljonerne. Hver bataljon bestod af 5 militskompagnier og et reservekompagni. I hvert kompagni er udpeget 40 reservegrenaderer. Nu bliver der oprettet et skarpskyttekompagni ved hver landstørm-bataljon. Kompagnierne dannes af hjemsendte fra Jægerkorpset og frivillige fra militskompagnierne, suppleret med indkaldte, overtallige rekrutter til de lette regimenter. Skarpskyttekompagnierne skal fremover møde til skydeøvelse hver søndag. Desuden skal hver landstørm-bataljon formere et veterankompagni af hjemsendte, der tidligere har gjort tjeneste i de lette regimenter, i landeværnet, i landjæger regimenterne eller ved grenadererne, og som ikke er fyldt 45 år. Veterankompagnierne skal forudse at rykke i felten sammen med landeværnet. Også veterankompagnierne skal møde til øvelse hver søndag. Det ser ud til, at to militskompagnier samtidig bliver nedlagt. I hvert fald skal bataljonen ved opstilling til parade have reservekompagniet på højre fløj, derefter skarpskyttekompagniet, ►

2. lette infanteri regiment på 2 bataljoner à 6 kompagnier (udlejet til Nederlandene)

Nassauske jægerkorps på 4 (meget små) kompagnier

Landeværns infanteri regimentet på 2 bataljoner à 4 kompagnier (et grenader-, et voltigør-, og to fysiler kompagnier)³.

29 landstørm bataljoner med 5 militskompagnier og 1 reservekompagni.

Et selvstændigt landstørm kompagni.

I Nederlandene befandt sig desuden regimentet Oranien-Nassau og Oranien-Nassaus frivillige jægerkompagni. Efter aftalen 31. maj i Wien (se ovenfor) hørte disse til Hertugdømmet Nassau, og er derfor medtaget i denne artikel. I juni 1815 var det i enhver henseende en del af den nederlandske hær, idet forhandlingsresultatet ikke var udmøntet endnu. Regimentet var organiseret som et fransk linje infanteri regiment, og anvendte det franske infanteri reglement. Hver bataljon bestod af 1 grenader-, 1 flankør- og 4 fysiler-kompagnier. Kun grenaderer og flankører kunne have sabel udleveret. Regimentet havde franske musketter, og ingen faner.

23. marts 1815 indkaldes reservemandskabet til 1. lette infanteri regiment. Regimentet forstærkes til 2.066 mand.

Grenader 2. lette regiment, sappør, fanebærere, officer fra jægerkompagni, flankør 1. regiment (burde have 1 i jagthornet på chakoten).

for at afgive Nassau-Oranien til Hertugdømmet Nassau.

Organisation

Hertugdømmet Nassaus hær bestod i marts 1815 af følgende:

1. lette infanteri regiment på 2 bataljoner à 6 kompagnier

Nassauere i felttoget 1815

Fortsat fra forrige side

så veterankompagniet, og til sidst de tre militskompagnier ”efter indbyrdes aftale mellem deres kaptajner”. Bataljonsfanen føres ved veterankompagniet.

22. april 1815 får generalmajor August von Kruse ordre på at danne en nassausk brigade bestående af 1. lette infanteri regiment, og hurtigst muligt afmarchere til Belgien. Hans stab består af kaptajnerne v. Bose og Morenhoffen som adjutanter. Desuden to ridende ordonnanser. Dertil kommer to ”frivillige”, major à la suite v. Breidbach og løjtnant greve Waldendorff. Tanken var, at også 2. lette infanteri regiment skulle indgå i en nassausk division, hvor hvert regiment udgjorde en brigade. Dette blev først gennemført efter Waterloo.

II bataljon af regimentet Oranien-Nassau var garnisoneret i Dillenburg i Nassau-Oranien, medens I bataljon var i Holland (garnison Nijmegen). Selv med overførsel af alt personel fra depotkompagniet kunne bataljonen ikke gøres fuldtallig i midten af april. Derfor fyldte man bataljonen op med dels nye rekrutter, dels personel fra landeværnet. Samtidig nyopstilles det frivillige jægerkompagni. De når til Genappe i Belgien (på vejen mellem Quatre Bras og Waterloo) den 12. juni.

Ved fjendtlighedernes begyndelse 15. juni 1815 er der følgende nassauske enheder i Belgien:

I Armékorps (Prins Willem Frederik George Lodewijk af Oranien), 2. Holland-Belgiske infanteri division (generalløjtnant Baron de Perponcher-Sedlnitzky), 2. brigade (Oberst F. W. v. Goedecke; erstattes op ad dagen af Oberst Hertug Carl Bernhard til Sachsen-Weimar-Eisenach)⁴:

2. infanteri regiment (Oberst F. W. v. Goedecke; senere Major F. Sattler)

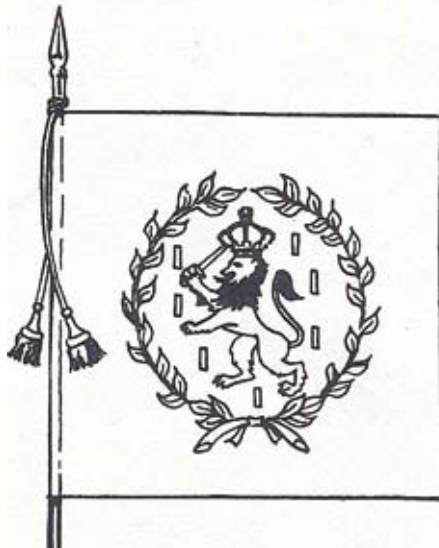
I bataljon 2. infanteri regiment med 30 officerer og 859 underofficerer og menige

II bataljon 2. infanteri regiment med 28 officerer og 857 underofficerer og menige

III bataljon 2. infanteri regiment med 28 officerer og 871 underofficerer og menige

Infanteri regiment Nassau-Oranien Nr. 28 (Oberst Hertug Carl Bernhard til Sachsen-Weimar-Eisenach; senere Oberstløjtnant F. W. v. Dressel)

I bataljon Infanteri regiment Nassau-Oranien Nr. 28 med 28 officerer og 849 underofficerer og menige. Bevæbnet med britiske Brown Bess musketter.

Nassausk bataljonsfane. Alle bataljoner havde tilsyneladende identiske faner.

II bataljon Infanteri regiment Nassau-Oranien Nr. 28 med 22 officerer og 666 underofficerer og menige. Bevæbnet med franske musketter.

Frivilligt jægerkompagni Nassau-Oranien (Kaptajn Emilius Bergmann) med 5 officerer og 172 underofficerer og menige. Bevæbnet med egne rifler med fire forskellige kalibre – og ingen af dem sammenfaldende med de britiske og franske musketter!

Brigaden var tildelt det belgiske (egent-

Sergent Johann Momal fra et grenaderkompagni i 2. lette regiment. Den tokantede hat er ureglementeret, men kan sagtens være båret. Tilsvarende ses i kejsergardens grenaderregimenter i 1815 i mangel af pelshuer.

lig nederlandske syd) fodbatteri Kaptajn E. J. Stievenart med 3 officerer og 116 underofficerer og menige, 6 korte sekspundige bronzekanoner og to 24pd bronzehaubitser (jernkuglevægt),⁵ og 3 heste. Artilleritrænet under løjtnant van Gahlen havde 2 officerer, 137 underofficerer og menige, og 248 heste.

Nassauske reserve-kontingent (Generalmajor Friherre August Heinrich Ernst von Kruse)

Stab nassauske reserve-kontingent med 13 officerer og 46 underofficerer og menige

1. infanteri regiment (Oberst Ernst Ludwig Heinrich v. Steuben)

I bataljon 1. infanteri regiment med 18 officerer og 933 underofficerer og menige

II bataljon 1. infanteri regiment med 18 officerer og 925 underofficerer og menige

Landeværnsbataljon 1. infanteri regiment med 17 officerer og 930 underofficerer og menige.

Uniformering

Ved uniformering forstår man normalt ensartet påklædning hos soldater. Det er ofte kun muligt at opnå i fredstid, og over en længere periode. Det var ikke lige det, der prægede Nassau i 1815. Landet havde haft to infanteri regimenter og to eskadroner ridende jægere på krigsfod siden 1806. Da franskmændene i Barcelona afvæbnede og tilfangetog første regiment 22. december 1813 i forbindelse med Nassaus overgang til de allierede, måtte Nassau opstille et nyt (tredje) regiment som erstatning. Desuden blev Nassau tvunget til at oprette et landeværnsregiment, der deltog i belejringen af Mainz i 1814, og landet så sig nødsaget til at oprette landstormen for dog at have nogle styrker i eget land – ud over det prøjsiske korps Yorck, der ikke ligefrem opførte sig som venner. De ridende jægere blev omdannet til et jægerkorps til fods, da man manglede penge til indkøb af heste.

Det kan derfor ikke undre, at der i 1815 blev indført et nyt og forenklet uniformsreglement. Og med mit kendskab til soldater og depoter har det medført følgende: Nyindkaldte rekrutter har fået de nye (og formodentlig ringere) uniformer, i det omfang, der har været noget på lageret. Indtil da er forskellige civile genstande blevet anvendt. Andre har skullet slide udleverede uniformsgenstande op, før nye blev udleveret. Gamle soldater har klamret sig til prestigefyldte uniformsgenstande, uanset hvor slidte og medtagne, de var. Et helt klart eksempel er grenaderernes pelshuer (colpack), der i 1815 reglementet erstattes af chakoter magen til de øvrige kompagniers. Velhavende selvbeklædere (officerer) har selvfølgelig købt det mest populære.

Oberst Goedecke (i midten) med stab og befalingsmodtagere fra brigadens enheder.

En grenaderofficer i chakot må være en meget fattig officer. Ja selv officerer i øvrige kompagnier har måske ”sneget” sig til at købe pelshuen. Trods alt var det jo reglementeret, at fanebæreren (en underofficer, der var personlig udnævnt af hertugen) bar pelshue, selvom han ikke hørte til grenadererne. Og en officer er vel mere end en fanebærer!

Og så er der det mandskab, der blev forsat fra landeværnet til linjen. De har givet beholdt deres landeværnsuniformer. Til gengæld var det ligefrem reglementarisk fastsat, at tidligere medlemmer af Jægerkorpset forsat bar denne uniform, selvom de gjorde tjeneste i landstormen.

Jeg er derfor ikke enig med Peter Wacker i, at ingen nassauere ud over fanebærerne bar pelshuer i 1815. Ud over ovenstående betragtninger er der masser af billeder fra kampene i 1815, hvor grenadererne bærer pelshuer. Lidt underligt, hvis næsten alle uniformsmalere skulle tage fejl på dette punkt.

Uniformsbeskrivelser Generalmajor v. Kruse

Tokantet hat med hvid fjerbusk, sort kokarde.

Mørkegrøn enkeltradede uniformsfrakke med sort krave og ærmeopslag og gyldne knapper. Egeløv broderi i guld på kraven. Enkelt guldkant på kraven foroven og foran ved hægtingen. Gyldne epauletter med frynser. Guldkant på frakkekant langs knapperne. Lysegrå bukser med sorte galoner. Sorte knælange ridestøvler.

Mørkegrøn skaberak med bred guldkant og oven for denne en smal guldstribe. I bagerste hjørner det fyrstelige kronede navnetræk ”FA”. Pistolhylstre betrukket med sort bjørneskind.

Det er bemærkelsesværdigt, at v. Kruse

red på en skimmel. Det var der ingen andre nassauske officerer, der gjorde.

1. lette infanteri regiment

Menig jæger: Fransk chakot, skilt med trofæer og det udstansede nummer ”1”, nedenunder ”N”. Sort kokarde. Messingschupper. Pompon à flamme: 1. kompagni lyseblå, 2. hvid, 3. gul og 4. grøn. Regimentet bar hvidt overtræk, men dette blev beordret aflagt 18. juni kl. ca. 15, da de hvide chakoter virkede som en skydeskive for det franske artilleri.

Mørkegrøn spencer med sort krave, opslag og skulderstopper, mørkegrønne frakkeskøder; alt kantet med gult. Kraven dog kun kantet foroven og foran ved hægtingen. Én række gule knapper, en knap på ærmeopslaget, og en over. Mørkegrøn vest med gul kantning og gule knapper. Mørkegrønne bukser med gul kantning og ungarske knuder. Om sommeren blev der i stedet båret hvide lærredsbukser. Sorte gamacher og grå kapper. Hvidt overtræk over kapperullen.

Okkergule bandolerer og lædertøj, sort (fransk) patrontaske, der havde hvidt overtræk. Kort sabel (af præjsisk oprindelse) med messingfæste og sort skede

Generalmajor v. Kruse.

med messing dupsko. Tornyster i rød-brunt læder. På tornystret var fastspændt et stort kogekar i hvidt metal. En flad feltflaske med oval top og bund i hvidt metal båret over venstre skulder i en tynd rødbrun læderrem. Sorte sko.

Den forenkledte 1815 uniform var længere foran, så vesten ikke kunne ses (og derved bortfaldt). Desuden var der hverken striber eller ungarske knuder på benklæderne. Og i nogle tilfælde var disse grå i stedet for grønne.

Menig grenader: Chakot uden gehæng, men stor rød fjerbusk foran på chakoten. En del har sikker båret den sort-brune, halvhøje pelshue (colpack) med rød pompon, studs og gehæng, rød pose med gul kvast. Desuden røde frynse-epauletter og rødt sabelkvast. En samtidig akvarel viser dog en grenader i 1815 uniformen uden epauletter, men med sorte skulderstopper.

Menig flankør: Fransk chakot, skilt jægerhorn i kobber med udstanset ”1”. Grøn studs med gul spids, grøn pompon. Gult chakotgehæng. Grønne frynse-epauletter med gul halvmåne. Grøn sabelkvast.⁶

Stregbefalingsmænd havde gradstegn efter det franske system:

Korporal: To gule tresser på begge underarme.

Furer-korporal: Samme, men desuden en gylden tresse på begge overarme.

Sergent: En guldtræse på rødt underlag på begge underarme.

Oversergent: To guldtræsser på røde underlag på begge underarme.

Officerer: Fransk chakot med pompon, der var gylden yderst, lyseblå inderst. Chakotovertræk var sort for officerer. Til parader guldegehæng på chakoten. Grenader officerer pelshue med gyldent gehæng og kvast. Regimentschefen, bataljonscheferne og adjutant-majo-

Nassauere i felttoget 1815

Fortsat fra forrige side

erne bar også pelshue! Generalstabens officerer bar tokantede hatte med hvide, hængende fjerbuske som de eneste.

Mørkegrøn frakke med sort krave, opslag og skulderstopper, lange mørkegrønne frakkeskoder; alt med gylden kant. Kraven dog kun kantet foroven og foran ved hægtningen. Én række gyldne knapper, en knap på ærmeopslaget, og en over. Mørkegrøn vest med gylden kantning og gyldne knapper. Stribede bukser i lysegrå og sort. Sorte sko eller ridestøvler.

Gradstegn efter fransk mønster:

Løjtnant: Frynseepaulet på højre skulder, kontraepaulet på venstre skulder.

Premierløjtnant: Frynseepaulet på venstre skulder, kontraepaulet på højre skulder.

Kaptajn: To frynseepauletter.

Major: To epauletter med sølvstopper og tykke guldfrynsler.

Oberstløjtnant: To gyldne epaulet-

ter, men kun med tykke guldfrynsler på venstre skulder.

Oberst: To gyldne epauletter med tykke guldfrynsler.

Ringkrave gylden med sølvblem. For grenader officerer er det en flam-mende granat, for flankør officerer et jægerhorn, og for jæger officerer regimentsnummer "1". Okkergul sabelbandoler. Grenader- og flankør officerer bærer et gyldent, ovalt skilt på bando-leret midt på brystet. Skiltet har samme sølvblem som ringkraven. Portepee i guldrækkeri. Sort kårde (sabel uden krumning) med messingfæste i sort skede med messing dupsko. Ridende officerer bar sabel i stålskede.

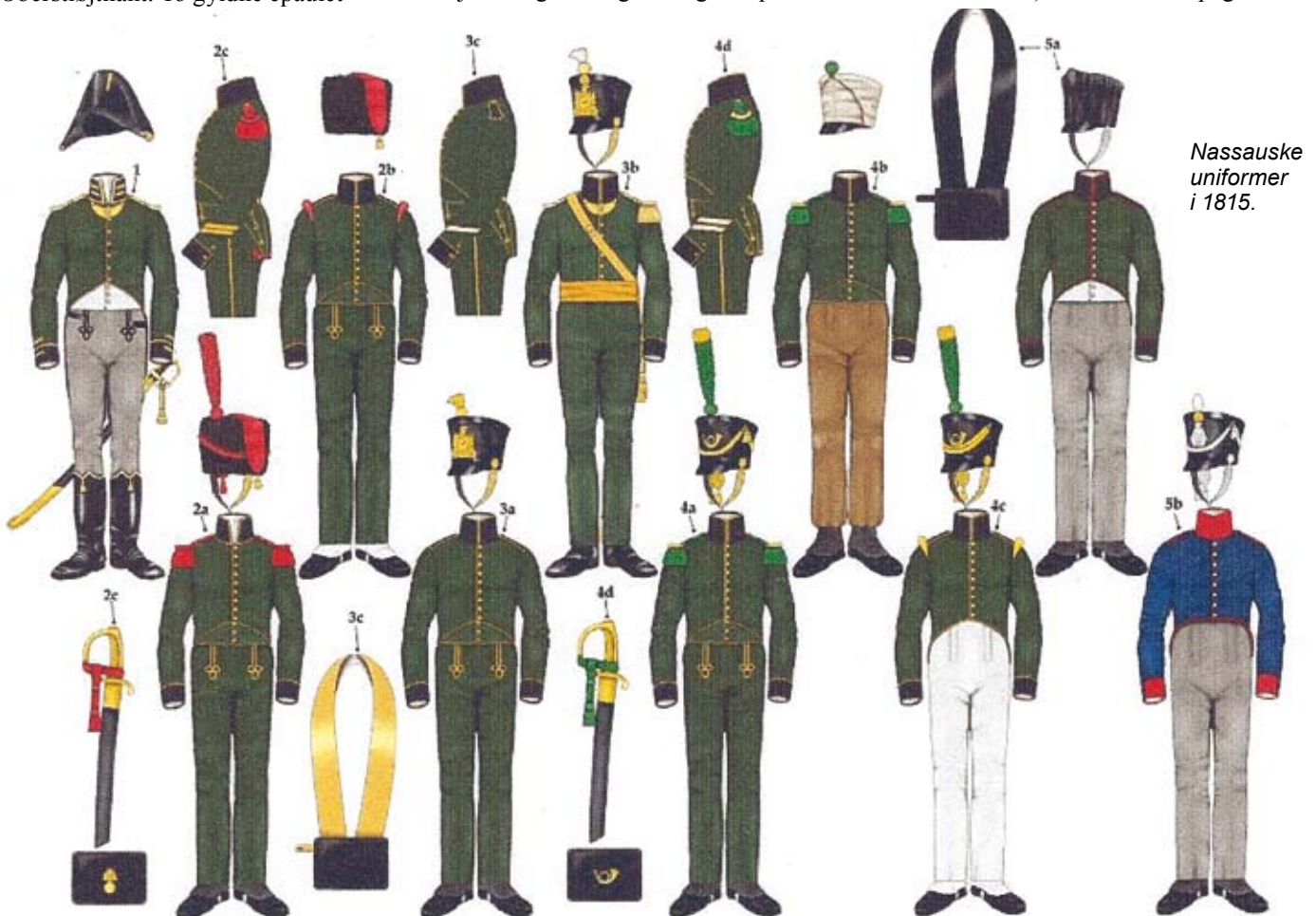
Rideheste havde mørkegrønt skaberak med bred guldkant, pistolhylster dækket med sort bjørneskind. Hovedtøj m.m. sort med sølvbeslag.

Fanebæreren (der var specielt udpeget af hertugen selv) bar samme uniform som en sergent eller oversergent i grenader kompagniet. Fanebandoleret var okkergult med gule beslag. Fanebæreren bar med sikkerhed pelshue. Fanen var gul med lyseblåt våbenskjold med løve på bagbenene (ser mod stangen), over dette en krone i guld og rødt. Våben-skjold omgivet af grønne grene på sider-

ne (laubær?), fornedet holdt sammen af to lodrette bånd. Fanespydet var forgyldt. Fra dette hang to gyldne fanebånd.

Sappører bar uniform som grenade-terne. Peter Wachter er i tvivl, om der var råd til pelshuer til sappørerne. Da de (efter fransk mønster) er "tête de colonne", er jeg overbevist om, at de har haft pelshuer – om man så har skullet tage dem fra andre grenaderer. Sappørforklædet var okkergult, ligeså kravehandskerne. På begge overarme bar sappøren et mærke med røde, krydsede økser. I Peter Wachters bog findes desuden en akvarel af C. J. Frankenbach, hvor sappøren har et rødt armbind med hvide, krydsede økser på venstre arm. Dette vurderer Peter Wachter som ukorrekt. Jeg spekulerer på, hvorfor han så har valgt illustrationen. Økseskaftet var sortmalet.

Tamburer bar samme uniform som menige i jæger kompagnierne. Krave, ærmeopslag og syninger med gule kanter. På brystet gule snore, tilsvarende sparrer på begge ærmer (antal er kilderne uenige om). Sorte svalereder med gul besætning. Trommebandoler og forklæde okkergul. Tromme i messing, reifen med blå og gule trekanter (de blå har spidsen væk fra trommen, langsiden mod trommen). I flankør kompagniet

Nassauske
uniformer
i 1815.

1. Officier de voltigeurs en 1809. 2. Compagnies de grenadiers: grenadiers du 2e régiment 1810-1813 (a), et du 1er 1814-1815 (b). Habit de caporal, sabre et giberne (c). 3. Compagnies du centre: fusilier du 2e régiment 1810-1813 (a) et officier du 1er en 1815 (b). Habit de sergent et giberne (d). 4. Compagnies de voltigeurs: voltigeurs du 2e régiment, grande tenue (a) et tenue de route (b) 1810-1813, et du 1er 1814-1815 (c). Habit de sergent-major, sabre et giberne (d). 5. Bataillons de Landwehr 1814-1815 (a). Régiment d'Orange-Nassau en 1815 (b).

Nassauske
uniformer
1806-
1815 samt
schaberak og
bataljonsfane.

1. Tambours de fusiliers en 1806 (R. Hnötel) (a), en 1810 en Espagne (L. Scharf) (b) et en 1815 (B. Coppens) (c). 2. Sapeurs en 1809 (a) et 1812 (b). 3. Tambour-major en 1812 (H. Boisselier). 4. Officier d'ordonnance en 1810 en Espagne (R. Forthoffer) (a) et général en 1809 (portrait de v. Kruse) (b). 5. Drapeau des bataillons d'infanterie de Nassau-Weilburg et Nassau-Ussingen.

spillede tamburerne jagthorn (clairon, halvmåne). Instrument i messing, grøn fangsnor med gule kvaster.

Jeg spekulerer på, om de gule trekantner i virkeligheden har været orange. Her-tugdømmets nationalfarver er nemlig blå og orange. Men ingen kilder understøtter denne teori.

2. lette infanteri regiment

Menig jæger: Fransk chakot, skilt med trofæer og det udstansede nummer "2", nedenunder "N". Orange kokarde. Messingschupper. Pompon à flamme: 1. kompagni lyseblå, 2. hvid, 3. gul og 4. grøn. Regimentet bar sorte chakot overtræk.

Mørkegrøn spencer med sort krave, opslag og skulderstopper, mørkegrønne frakkeskøder; alt kantet med gult. Kraven kantet både foroven og forneden samt foran ved hægtingen. En række gule knapper, en knap på ærmeopslaget, og en over. Mørkegrøn vest med gul kantning og gule knapper. Mørkegrønne bukser med gul kantning og ungarske knuder. Sorte gamacher og grå kapper. Hvidt overtræk over kapperullen.

Okkergule bandolører og lædertøj, sort (fransk) patrontaske. Kort sabel (af præjisk oprindelse) med messingfæste og sort skede med messing dupsko. Tornyster i rødbrunt læder. På tornystret var fastspændt et stort kogeke i hvidt metal.

En flad feltflaske med oval top og bund i hvidt metal båret over venstre skulder i en tynd rødbrun læderrem. Sorte sko.

Menig grenader: Sort-brun halvhøj pelshue (colpack) med rød pompon, studs og gehæng, rød pose med gul kvast. Studs og gehæng blev tilsyneladende ikke båret i kamp. Sort, fransk patrontaske og kort sabel ("sabre briquet"). På tasken en springende granat i kobber. Rød sabelkvast. Grenadererne skulle bære røde skulderpuder, men bar alene de sorte skulderstopper.

Menig flankør: Fransk chakot, skilt jægerhorn i kobber med udstanset "2". Grøn studs med gul spids, grøn pompon. Gult chakotgehæng. Sort, fransk patrontaske og sabre briquet. På tasken et jægerhorn i kobber. Grøn sabelkvast. Flankørerne skulle bære grønne (?) skulderpuder, men bar alene de sorte skulderstopper.

Stregbefalingsmænd havde gradstegn efter det franske system:

Korporal: To gule tresser på begge underarme.

Furer-korporal: Samme, men desuden en gylden tresse på begge overarme.

Sergent: En guldtrasse på rødt underlag på begge underarme.

Oversergent: To guldtrasser på røde underlag på begge underarme.

Officerer: Fransk chakot med pompon, der var gylden yderst, lyseblå inderst.

Chakotovertræk var sort for officerer. Til parader guldgehæng på chakoten. Grenader officerer pelshue med gylden studs, gehæng og kvast. Regimentsstabs officerer bar tokantede hatte med orange kokarde fastholdt af guldsnore.

Mørkegrøn frakke med sort krave, opslag og skulderstopper, alt med gylden kant. Kraven kantet både foroven og forneden samt foran ved hægtingen. Lange mørkegrønne frakkeskøder med gule opslag. En række gyldne knapper, en knap på ærmeopslaget, og en over. Mørkegrøn vest med gylden kantning og gyldne knapper. Orange bind om livet. Kapperulle over skulderen. Lysegrå bukser med sorte galoner. Sorte sko eller ridestøvler.

Gradstegn efter fransk mønster, dog bar grenader- og flankør-officerer skulderpuder (wings) i guld og rødt i stedet for epauletter:

Løjtnant: Frynseepaulet på højre skulder, kontraepaulet på venstre skulder.

Premierløjtnant: Frynseepaulet på venstre skulder, kontraepaulet på højre skulder.

Kaptajn: To frynseepauletter.

Major: To epauletter med sølvstopper og tykke guldfrynsener.

Oberstløjtnant: To gyldne epauletter, men kun med tykke guldfrynsener på venstre skulder.

Oberst: To gyldne epauletter med ▶

Nassauere i felttoget 1815

Fortsat fra forrige side

tykke guldfrynser.

Ringkrave gylden med sølvblem. For grenader officerer er det en flam-mende granat, for flankør officerer et jægerhorn, og for jæger officerer regimentsnummer "2". Okkergul sabelbandoler. Grenader- og flankør officerer bærer et gyldent, ovalt skilt på bando-leret midt på brystet. Skiltet har samme sølvblem som ringkraven. Portepe i guldrækkeri. Sort kårde (sabel uden krumning) med messingfæste i sort skede med messing dupsko. Ridende of-ficerer bar sabel i stålskede.

Rideheste havde mørkegrønt schabarak med bred guldkant, pistolhylster dækket med sort bjørneskind. Hovedtøj m.m. sort med sølvbeslag.

Fanebæreren (der var specielt udpeget af hertugen selv) bar samme uniform som en sergent eller oversergent i gre-nader kompagniet. Fanebandoleret var okkergult med gule beslag. Fanebæreren bar pelshue. Fanerne var meget med-tagte, da de havde været med i Spanien fra 1808 til 1813. Faktisk var der kun en fanesløjfe tilbage, som var lyseblå med guldbroderi. Fanespyddet var bortskudt på første bataljons fane, medens spyddet var beskadiget på II bataljons. På begge fanestænger den nassauske tapperheds-medalje i guld på gul bund med orange indfatning.

Sappører bar uniform som grenade-terne. Sappørforklædet var okkergult, ligeså kravehandskerne. På begge over-arme bar sappøren et mærke med gule krydsede økser. Økseskaftet var sortma-let, dog var nederste tredjedel beklædt med messing.

Tamburer bar samme uniform som

menige i jæger kompagnierne. Krave, ærmeopslag og syninger med gule kanter. På brystet gule snore, tilsva-rende sparrer på begge ærmer (antal er kilderne uenige om). Sorte svalereder med gul besætning. Trommebandoler og forklæde okkergul. Tromme i messing, reifen med blå og gule trekanter (de blå har spidsen væk fra trommen, langsiden mod trommen). I flankør kompagniet spillede tamburerne jagthorn (clairon, halvmåne). Instrument i messing, grøn fangsnor med gule kvaster.

Jægerkorpset og landeværnet

Disse enheder deltog i sig selv ikke i felttoget, men en del personel var overflyttet til de deltagende regiment. Det er overordentligt sandsynligt, at de fortsat bar deres gamle uniformer, idet hele jægerkorpset, og over 400 mand af landeværnet var frivillige selvbeklædere.

Menig jæger: Fransk chakot uden skilt og pompon. Sort kokarde. Messings-chupper.

Mørkegrøn våbenfrakke med sort krave, opslag og skulderstopper, mør-kegrønne frakkeskøder; alt kantet med rødt. Kraven kantet både foroven og fornedet samt foran ved hægtningen. En række hvide tinknapper, en knap på ærmeopslaget, og en over. Grå bukser, sorte gamacher og grå kapper.

Frivillige selvbeklædere havde ret til at bære en sølvsnor om kraven, der fortil endte i en ungarsk knude⁷.

Okkergult bandoler og lædertøj, sorte (franske) patrontasker med bajonet-holder. Da de menige ikke bar sabel, bortfaldt sabelbandoleret. Tornyster i brunt læder. På tornystret var fastspændt et stort kogeke på hvidt metal. Kogeke som disse gjorde gavn under slaget ved Waterloo, idet nassauerne i La Haye Sainte brugte dem under brandslukning. Sorte sko.

Grenaderer fra I bataljon/2. lette regiment i kamp med Jerome Bonapartes division i skoven foran Hougomont. I virkeligheden var det 2-3 jægerkompagnier fra samme bataljon, der kæmpede i skoven. Grenadererne forsvarede den store lade i gårdens nordvestlige hjørne.

Menig grenader: Fransk chakot uden gehæng og skilt, men stor rød fjerbusk foran på chakoten. Ingen epauletter, men sorte skulderstopper kantet med rødt. Rød sabelkvast.

Menig flankør: Fransk chakot uden gehæng og skilt. Ingen epauletter, men sorte skulderstropper kantet med rødt. Grøn sabelkvast. Forskellen mellem flankører og jægere/landeværnsmand bestod alene i, at flankørerne bar sabel.

Stregbefalingsmænd havde gradstegn efter det franske system:

Korporal: To hvide tresser på begge underarme.

Furer-korporal: Samme, men desuden en sølvtresse på begge overarme.

Sergent: En sølvtresse på rødt underlag på begge underarme.

Oversergent: To sølvtresser på røde underlag på begge underarme.

Officerer: Fransk chakot med pompon, der var gylden yderst, lyseblå inderst. Grenader officerer med rød fjerbusk, eventuelt båret på pelshue med gyldent gehæng og kvast. Regimentsstabens of-ficerer bar tokantede hatte.

Mørkegrøn frakke med sort krave, opslag og skulderstopper, lange mørke-grønne frakkeskøder; alt med gylden kant. Kraven dog kun kantet foroven og foran ved hægtningen. En række gyldne knapper, en knap på ærmeopslaget, og en over. Mørkegrøn vest med gylden kantning og gyldne knapper. Mørke-grønne bukser med gylden kantning og ungarske knuder. Sorte sko eller ride-støvler.

Gradstegn efter fransk mønster:

Løjtnant: Frynseepaulet på højre skul-der, kontraepaulet på venstre skulder.

Premierløjtnant: Frynseepaulet på venstre skulder, kontraepaulet på højre skulder.

Kaptajn: To frynseepauletter.

1. lette regiment i karréer under det store kavaleriangreb ved Waterloo ca. kl. 16.30. Bem erk, at overtr ek nu er aflagt.

Major: To epauletter med sølvstopper og tykke guldfrynsler.

Oberstløjtnant: To gyldne epauletter, men kun med tykke guldfrynsler på venstre skulder.

Oberst: To gyldne epauletter med tykke guldfrynsler.

Ringkrave gylden med sølvblem. For grenader officerer er det en flam-mende granat, for flankør officerer et jægerhorn, og for jæger officerer regimentsnummeret. Okkergul sabel-bandoler. Grenader- og flankør officerer bærer et gyldent, ovalt skilt på bandoleret midt på bry-

stet. Skiltet har samme sølvblem som ringkraven. Portep e i guldtr kkeri. Sort kårde (sabel uden krumning) med messingfæste i sort skede med messing dupsko. Ridende officerer bar sabel i stålskede.

Rideheste havde mørkegrønt schaberak med bred guldkant, pistolhylster dækket med sort bjørneskind. Hovedtøj m.m. sort med sølvbeslag.

Flankør i 1. regiment. Han burde bære grønne frynseepauletter. Gule skulderpuder (wings) er ikke beskrevet nogetsteds.

Tambour fra 3. kompagni.

Officer i 1. jæger kompagni i 2. regiment. Bem erk, han bærer sabel i stedet for den reglementerede kårde.

Noter

1. Hauptmann d. Res. Peter Wachter beskrives som nestor for Hertugdømmet Nassaus militærhistorie. Denne artikel er hovedsageligt baseret på hans værker.

2. Født 24. august 1772, udråbt til kong Willem I af Nederlandene 16. marts 1815, abdicerede i 1840 til fordel for hans s n, død 12. december 1843 i Berlin. Chef for de nederlandske tropper i kamp med Frankrig 1793-1795, chef for en pr jsisk division i 1806. Gik i østrigsk krigstjeneste i 1809, men skiftede til engelsk krigstjeneste. Forveksles tit på grund af navnelighed med hans ældste s n Willem Frederik George Lodewijk, født 6. december 1792, som er chef for I armékorps i 1815. Nederlandene blev ved Wienerkongressen i 1814 oprettet som kongedømme bestående af Holland, Belgien og Li ge (L ttich). Storhertugdømmet Luxembourg blev tilføjet i maj 1815.

3. Man bemærker den franske indflydelse på organisationen, selvom Nassau nu var på allieret side.

4. Der er betydelig forvirring i kilderne om navn og titel på brigadekommand ren, og hvem der kommanderede brigaden hvornår. Den oprindelige brigadeforsker er den nassauske oberst Friedrich W. von Goedecke. Under morgenparaden 15. juni bliver han sparket af hans adjutant løjtnant v. Steprods hest, hvorved han brækker skinnenebenet. Derefter overtager chefen for regiment Nassau-Oranien kommando. Oberst Carl Bernhard af Sachsen-Weimar-Eisenach omtales ofte som generalmajor (det blev han først i 1816), og nogen gange som prins. Forvirringen er total i The Waterloo Companion, hvor brigadeforskeren er "Maj-Gen H.S.H. Prince Bernard of Saxe-Weimar", medens 28. regiment Nassau-Oranien kommanderes af "Col the Duke of Saxe-Weimar". Det er samme person! Han bliver i øvrigt såret (skærer armen på egen sabel) den 16. juni, men fortsætter med at kommandere brigaden ved Waterloo.

5. De 6-pundige kanoner var enten af det hollandske 1794 (modificeret 1770) system, eller det franske system An XI. Muligvis har begge pi cetyper indgået i batteriet. I hvert fald er der en del klager generelt fra nederlandske batterier i 1815 over, at lavetter og hjul ikke er standardiserede inden for batterierne. Tilsvarende er de 2 haubitser enten hollandske 1794, Gribeauval eller System An XI. Haubitserne betegnes også som 5 1/2 tommere eller som 15 cm haubitser. 5 1/2 tommere svarer til 140 mm. Lavetter, prods og ammunitionsvoogne var enten brugte (og slidte), eller nylavede af vådt træl Bemaling i forskellige brune farver eller fransk olivengrøn - hvis de overhovedet nåede at blive malet.

6. De to flank rkompanier fra I og II bataljon blev sendt til La Haye Sainte som forstærkning. På Adolf Northens billede af kampen der bærer flank rerne gul studs og pompon, men hverken gehæng eller epauletter. Officeren har orange bind om livet, bundet i venstre side. Alle bærer grønne bukser.

7. Det var ingen billig spøg at være selvbekl der. Landev rnskaptajn Louis Schellenberg, der civilt var hofboghandler og trykkeriejer i Wiesbaden, opgjorde udgifter til uniform og bevæbning til godt 100 gylden. Det svarede til en h ndlangers l n for 200 arbejdsdage.

Fanebæreren bar samme uniform som en sergent eller oversergent i grenader kompagniet. Fanebandoleret var okkergul med gule beslag. Fanebæreren bar muligvis pelshue.

Sappører bar samme uniform som grenaderer- ne - hvis der over hovedet var sapp rer i enhederne.

Tamburer bar samme uniform som menige i jæger kompagnierne. Krave,  rmeopslag og syninger med røde kanter. På brystet røde snore, tilsvarende sparrer på begge ærmer (antal er kilderne uenige om). Sorte svalereder med r d besætning. Trommebandoler og forkl ede okkergul. Tromme i messing, reifen med blå og røde(?) trekanter (de blå har spidsen væk fra trommen, langsiden mod trommen). I jægerkorpset spillede tamburerne jagthorn (clairon, halvmåne). Instrument i messing, grøn fangsnor med gule kvaster.

Gentager historien sig ikke her?

Faldskærmsjægerne kæmpede videre i ruinerne af den hollandske by med deres sædvanlige dygtighed og mod, men de følte, at situationen vist ikke helt udviklede sig som planlagt. De havde ikke kunnet erobre og sikre de broer, der var nødvendige for sejren. I stedet var de ved at blive isolerede i små modstandslommer. Det var klart, at man havde undervurderet fjendens modstandsvilje, faldskærmsjægerens tab voksede i hvert fald uventet, og det hollandske landskab voldte store vanskeligheder. Det syntes mere og mere tvivlsomt, om den kampvognskolonne, der skulle undsætte dem, ville nå frem i tide.

Nej kære læser, vi er ikke i Arnhem september 1944, men i Dortrecht maj 1940, næppe 100 km vest for Arnhem, og det er ikke engelske faldskærmsjægere, men Det tredje Riges frygtede faldskærmsjægere, der er ved at overveje, om de havde gabt over mere, end de kunne tygge? Det er historiens ironi, at Wehrmachts faldskærmsjægere var tæt på at opleve et nederlag, der ville have været en kopi af det senere Arnhemslag, forudsat dette slag da overhovedet var blevet udkæmpet, da en ødelæggelse af Første Faldskærmsregiment muligvis havde dæmpet de allieredes lyst til også at anskaffe sig en faldskærmsjægerhær? Til gengæld betød slaget om Dortrecht, at Det tredje Riges faldskærmsjægergeneral Kurt Student og hans kolleger gjorde en mængde negative erfaringer, de formentlig har gjort god brug af fire år senere, da de standsede Operation Market Garden.

Styrker, der landsættes fra luften, er effektive i kraft af deres mobilitet og overraskelsesmomentet: De kan slå til når som helst og hvor som helst og erobre nøglepunkter i fjendens forsvar. Til gengæld går mobiliteten tabt, når de er landsat, og når fjenden har sundet sig, må de luftbårne regne med at være isolerede. Derfor afhænger deres succes af, om de enten har tilstrækkeligt med ammunition og proviant til at kæmpe videre eller kan forsynes fra luften, og frem for alt, om de kan undsættes, inden fjenden koncentrerer tilstrækkeligt med styrker til at løbe dem over ende. Anden verdenskrig rummer både de luftbårne troppers største triumfer som Eben Emaul og Pegasus Bridge, og katastrofer som Dortrecht, Kreta og Arnhem. Kan der drages nogen lære, synes det at være, at luftbårne troppers styrke er små kommandoaktioner, mens forsøg på at bruge dem som selvstændige hære, der skal fastholde større mål, er at invitere til uventede overraskelser.

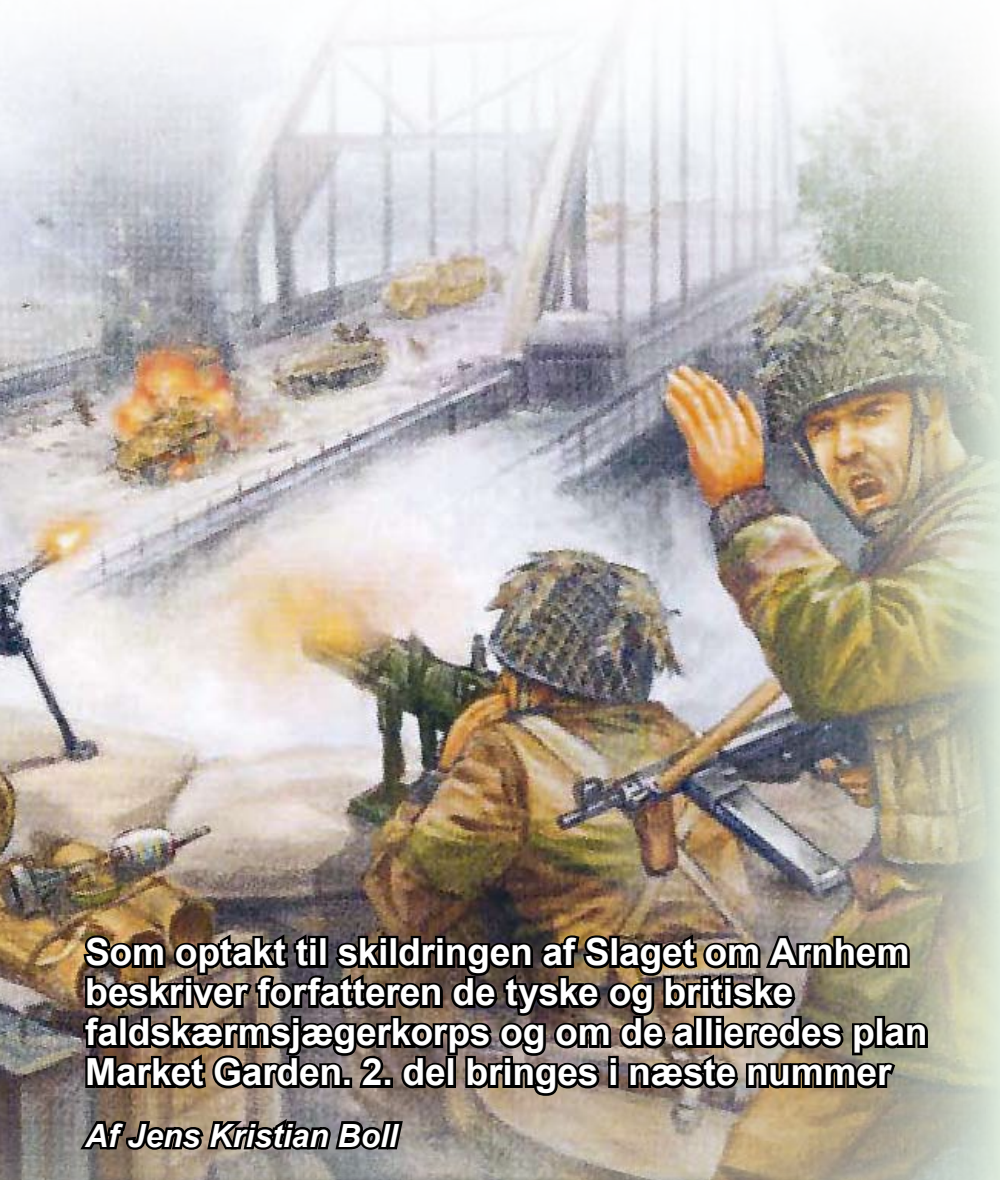
Arnhem – en bro for langt eller for langt fra broen?

Ørneflugt og ublide landinger

Kurt Student (1890-1978) var om nogen faldskærmsjæger veteran. Under første verdenskrig tjente han sine sporer som jagerpilot, men under Weimarrepublikken måtte flyvevåbnet gøre en dyd af nødvendighed og indskrænke sig til svæveplaner. Student og andre initiativrige mænd så svæveplanets muligheder som troppetransport og til overraskelsesangreb. Under det kortvarige samarbejde mellem Reichswehr og Den røde Hær tilegnede Student og andre sig de sovjetiske erfaringer inden for brugen af faldskærms tropper og landsætning af mænd og materiel fra luften. Deres erfaringer vandt også gehør i Det tredje Rige, hvor luftmarskal Hermann Göring sikrede oprettelsen af en faldskærmsjægerenhed under Student, mens efterretningstjenesten under Heydricks formentlig sørgede for, at Den røde Hærs faldskærmspionerer Tuchachevski, Isserson og Yakir var på den liste over officerer, der ville styrte Stalin, som man lod den sovjetiske efterretningstjeneste få fingre i, hvorefter de pågældende prompte blev henrettet.

Det tyske faldskærmsjægerkorps leverede 50 frivillige til Condorlegionen i Spanien, 23 overlevede, men deres erfaringer og deres afdøde kollegers eksempel blev grundlæggende for oprettelsen af Faldskærmsjægerregimentet.

Faldskærmsjægerkorpsen fik sin ilddåb over Tjekkoslaviet i september 1938. Hitler forventede, at det blev nødvendigt at invadere Sudeterland, hvorfor faldskærmsjægerregimentet skulle uskadeliggøre den tjekkiske befæstningslinje og rydde vejen for de efterfølgende angrebskolonner. Da Tjekkoslaviet blev tvunget til at rømme Sudeterland uden kamp, besluttede Wehrmacht at gennemføre luftoperationen som realistisk øvelse. Propagandaministeriet fejrede øvelsen som en stor sejr for Det stortyske Riges nye vidervåben, men bag kulisserne gik stabene i gang med at udbedre de talrige fejl, der havde vist sig, da teori blev omsat til praksis: Således havde man været overoptimistisk med hensyn til, hvor præcist faldskærmsjægere kan landes, og hvor hurtigt de kan samle sig

Som optakt til skildringen af Slaget om Arnhem beskriver forfatteren de tyske og britiske faldskærmsjægerkorps og om de allieredes plan Market Garden. 2. del bringes i næste nummer

Af Jens Kristian Boll

Market Garden ville få alle tidligere luftbårne operationer til at blegne. Det store spørgsmål var, om de allieredes luftstyrker havde materiel og ekspertise til det, der ville blive den største kombinerede land- og luftinvasion til dato.

til kamp. De tjekkiske forter kom aldrig i brug i kamp, men tjente nu Faldskærmsjægerregimentet som realistiske øvelsesobjekter, hvor man indøvede de teknikker og hentede den erfaring, der skulle sikre sejrene ved de belgiske forter i 1940.

Faldskærmsjægerne fik deres kampdebut 9. april 1940, da de sikrede Aalborg og Sola flyvepladser, således at Luftwaffe kunne mellemlande og levere tropper og forsyninger. Her var tale om

en stor succes, omend Aalborg ikke var forsvaret, og forsvaret af Sola blev overrumplet. Den eneste dråbe malurt var, at den danske presse inden militærens nyheden om faldskærmsjægerens eksistens (Kirchhoff s. 142), og en måned senere måtte Student spørge sig selv, om hollænderne abonnerede på Aalborg Stiftstidende?

Ved invasionen af Holland og Belgien maj 1940 blev 500 faldskærmsjægere

reserveret angrebet på de belgiske forter, herunder Eben Emaul, mens hovedstyrken på 4.000 blev sendt mod Holland for at bryde den inderste fæstningslinje omkring byerne Amsterdam, Rotterdam og Dordrecht. Angrebet på de belgiske fæstninger blev en succes, men situationen i Holland udviklede sig mod en katastrofe. De hollandske flyvepladser var velforsynede med antiluftskytte, så det snart regnede med faldskærmsjægere på en måde, der ikke var planlagt, ligesom delinger, der blev landsat, blev isoleret og nedkæmpet af lokale forsvarsstyrker, bl.a. måtte det elitekompagni, der havde taget Sola, strække våben til hollandske rekrutter og reservister. Det, der skulle være en lynoperation indledt og overstået 10. maj, blev et langtrukket slag af gadekampe, der varede indtil faldskærmsjægerkommandoerne blev undsat af Wehrmachts panserkolonner 13. maj. At faldskærmsjægerne ikke var blevet nedkæmpet skyldtes, at den hollandske hær var bedre til at inddæmme og forsvare end til at angribe, ligesom det er uklart, om den øverstkommanderende i området oberst Mussert var inkompetent eller direkte landsforræder (hans bror ledede det hollandske nazistparti). Spørgsmålet forbliver uafgjort, da oberst Musserts kolleger tabte tålmodigheden med ham under et stabsmøde og skød ham en kugle for panden.

Den hollandske modstand kunne hverken redde Holland eller forhindre det allierede sammenbrud på Vestfronten, men den tilføjede Luftwaffe alvorlige tab: De eskadriller, der skulle nedkaste eller lande tropper og materiel, var halverede, ligesom 100 bombere og jagermaskiner også var gået tabt, og faldskærmsjægerkorpsset var decimeret. Student selv måtte på en længere sygeorlov for skudsår, vistnok "friendly fire". Luftwaffes og faldskærmsjægerens tab i materiel kunne nok erstattes, men tabene i rutineret personel var ubodelige.

Student brugte sin rekonvalescens med at forsøge at overbevise Hitler og Göring om, at man kunne sikre sig irsk velvilje ved at højtideligholde 25-året for Påskeopstanden i 1941 ved at lande 20.000 faldskærmsjægere og 12.000 mand med fly i Nordirland og erobre området fra England. Göring foretrak i stedet et faldskærmsjægerangreb på Gibraltar, men Hitler satte i stedet faldskærmsjægerne og Student ind på Kreta maj 1941. Faldskærmsjægerne erobrede deres mål, men led så store tab, at Kreta blev kaldt "den ariske ungdoms grav". Selv om Student siden fik ansvar for Operation Herkules, der skulle eliminere den engelske base på Malta, men blev aflyst (1), undlod Hitler siden at anvende faldskærmsjægere i større operationer. ▶

Arnhem – en bro for langt eller for langt fra broen?

Fortsat fra forrige side

Student lagde siden planen for den vellykkede befrielse af Mussolini, men da han igen kom til at kommandere en faldskærmsjægerenhed, blev det i Holland 1944, hvor Luftwaffes ressourcer var så sparsomme, at¹. Fallschirms-Armee måtte indstille sig på en karriere som fottusser.

En sejrherres trængsler eller Gå til myren Monty og bliv vis

De allierede havde også en faldskærmsveteran på deres side under Market Garden, da generaløjntant Brereton (1890-1967) i 1918 havde fået overladt planlægningen af at landsætte et amerikansk regiment med modificerede bombemaskiner bag den tyske skyttegravslinje ved Metz for at sætte den tyske skyttegravslinje under dobbeltild og gennembryde den. Planen blev aldrig fuldført, da der Kaisers arme brød sammen forinden. Brereton var ligesom Student tidligere jagerpilot. I 1944 var han øverstkommanderende over de allierede luftbårne styrker med den engelske generaløjntant Browning (1896-1965) som næstkommanderende. Browning havde opbygget de engelske luftbårne styrker, og om ikke andet var han og Brereton enige om, at faldskærmsstropperne skulle have lejlighed til at sikre de vestallierede den endelige sejr.

Luftwaffes og Wehrmachts resultater under Blitzkrigen overbeviste de allierede om nødvendigheden faldskærmsjægerkorps. Korpsene var fra første færd eliteenheder, der fik det bedste i mænd og materiel, men i en tid, hvor de allierede måtte økonomisere med midlerne, betød det på den ene side, at de bekostelige faldskærmsstropper ikke var særligt store, hvorfor man kun kunne sætte dem ind i virkelige nøgleoperationer, og på den anden side, at der meldte sig en mere og mere udtalt misundelse hos de ikke nær så velforsynede dele af de væbnede styrker, ligesom kritikere spurgte, om ikke luftbårne enheder var for bekostelige i forhold til den nytte, man havde af dem? Hvis læren af Det tredje Riges faldskærmsoperationer var, at faldskærmsjægerens styrke var angreb på specifikke mål med små veltrænede styrker, der hurtigt kunne undsættes, mens angreb på mere omfattende mål var at indbyde til katastrofe, så havde de allierede ikke draget den lære, hvorfor de måtte betale dyre lærepenge.

Faldskærmsjægerne blev første gang

sat ind under invasionen af Sicilien 1943. Tabene var alarmerende, ikke i kamp, hvor de løste deres opgaver, men som følge af, at utrænede besætninger kastede faldskærmsstropperne ud for spredt eller over havet! Også under Invasionen skulle forkludrede nedkastninger koste flere faldskærmsjægere livet end egentlige kamphandlinger. Til gengæld lykkedes det faldskærmsjægerne at erobre og fastholde centrale nøglestillinger. Mest berømt er erobringerne af broerne ved Orne (Operation Pegasus), hvor engelske Horsa glideplaner bogstaveligt talt tog forsvarerne på sengen² og gav de panserstyrker, der skulle generobre broerne, så varm en velkomst, at Wehrmacht trak sig tilbage og rapporterede, at faldskærmsjægerne allerede var forstærket med en knusende overmagt!

Invasionen i Normandiet udviklede sig efter de allieredes gennembrud fra Invasionskysten så hurtigt, at det overtraf de vildeste forventninger. Wehrmacht var med voldsomme tab af mænd og materiel på hovedkulds tilbagetog mod Rhinen, Paris blev erobret, Sydfrankrig faldt, og man begyndte at håbe på en afslutning inden udgangen af 1944. Imidlertid blev de allierede ofre for egen succes, da selv sejrende tropper har tab og nedslides, ligesom man ikke havde kapacitet til at føre forsyninger frem til at sikre fremrykningen. Især Wehrmachts tendens til at forsvare kanalhavnene til det sidste var en streg i regningen, da de allierede alvorligt manglede havne at lande forsyninger, materiel og

forstærkninger i. Kravet om at erobre havne, helst i Nederlandene, voksede.

Som øverstbefalende over de landmilitære styrker befandt Montgomery sig under et voldsomt pres, ikke mindst fra Churchill, der fandt, at tempoet var ved at gå af den allierede fremrykning. Churchill skal således ifølge Montgomery have foræret sin feltmarskal *Maeterlincks* bog "Myrernes Liv" med henvisning til myrernes evner som krigerer! (Montgomery s.29). Kravet om en offensiv ind i Nederlandene voksede, da de frygtede V-2 raketter blev affyret mod London fra Holland.

Den allierede militærledelse var måske ikke ligefrem ved at sælge skindet, før bjørnen var skudt, men mange mente, at bamsen i det mindste lå i dødskrampe og ville hellere end gerne være den, der gav kræet nådeskud. Flere forventede, at situationen fra efteråret 1918 ville gentage sig: Dengang havde de voldsomme tab under den mislykkede Kejsroffensiv bragt Kejserriget til fald. Hær og flåde gjorde mytteri, Kejser Wilhelm flygtede, og en civil regering anmodede om våbenhvile. Måske et enkelt afgørende stød også kunne bringe Hitlers regime til fald? Man synes her ikke at have gjort sig klart, at Det tredje Rige var væsensforskelligt fra kejserriget, hvorfor historien næppe ville gentage sig selv. Kravene til Montgomery om en mesterplan steg. Den eneste reserve, han havde til rådighed, var First Airborne Army, der ikke havde været sat

"To dage", sagde Monty, "hold Arnhem-broen blot i to dage, så skal vi være fremme hos jer".

Foto Finn Hillmose fra museet i Oosterbeek.

ind under Invasionen og derfor følte, den blev snydt for krigen³. Der blev udtænkt en snes planer for at sende luftbårne styrker om bag Wehrmachts linjer og sikre det afgørende gennembrud, men i august 1944 gik den tyske retræte så hurtigt, at alle disse planer blev overhalet af begivenhederne: De mål, man ville ramme, blev erobret, inden man kunne sende faldskærmstropperne afsted.

Montgomery, der var i voldsom diskussion med amerikanerne Patton og Bradley om, hvorvidt man skulle gå om Wehrmachts flanke gennem Nederlandene og bryde ind oven for Ruhr eller banke igennem tværs over Rhinen og gå direkte ind i Ruhr, udtænkte nu sin mest ambitiøse plan, men modsat de engelske planer for invasionen, herunder Pegasus Bridge, der var forberedt til mindste detalje gennem måneder, var der her tale om planer, der skulle udtænkes og effektueres inden for en uge, så der var så godt som ingen mulighed for at revidere planen, når først den var sat i gang! Der

var heller ingen tid til at oprette særlige ledergrupper mellem stabene i de værn, der skulle samarbejde.

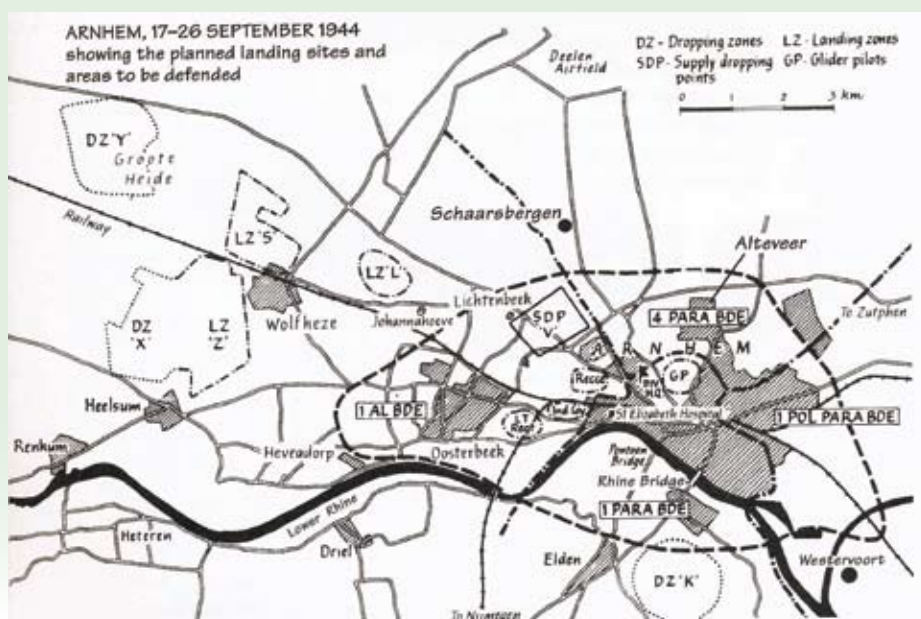
Market Garden

4. september 1944 kunne Montgomery præsentere general Eisenhower og sine kolleger for en plan, kaldet Market Garden, der var både visionær og aggressiv: Med en enkelt operation kunne man flå Wehrmachts flanke op og gå direkte ind i das Reich! General Bradley hævdede senere, at "havde dem fromme afholdsgut Montgomery vadet ind til konferencen med tømmermænd, kunne jeg ikke være blevet mere forbausset." (Command 44.s.42). Når Eisenhower kommenterede planen med "Monty, you're nuts" er det ikke nødvendigvis udtryk for skepsis, da Eisenhower vurderede, at den mulige gevinst langt opvejede eventuelle risici, ligesom han få dage efter i et brev proklamerede, at han regnede med at have militær kontrol over den vestlige del af Tyskland og kunne støde frem mod Ber-

lin inden årets udgang. Skulle enkelte tvivle på, at planen kunne gennemføres, blev deres betænkeligheder dæmpet af, at de allierede næste dag erobrede Antwerpen, og 5. september blev Wehrmachts sorte dag eller "Gale tirsdag", hvor alt og alle syntes at være grebet af hjemlængsel mod das Vaterland, og Wehrmacht ravede på randen af samme panik, der havde ledsaget sammenbruddet i 1918. Måske historien virkelig ville gentage sig?

Montgomerys plan virkede enkel: De luftbårne styrkers del af planen kaldet Market bestod i, at to amerikanske faldskærmsdivisioner og en engelsk faldskærmsjægerdivision støttet af polske faldskærmsenheder skulle erobre tre broområder i Holland: General Maxwell Taylors (1901-1987) amerikanske 101 Airborne Screaming Eagles skulle sikre broerne ved Eindhoven, mens general Gavins (1907-1990) 82. Airborne skulle erobre Nijmegen og Englands First Airborne Army under general Urquhart (1901-1988) skulle erobre broen ved Arnhem. Fra den belgiske grænse og frontlinjen skulle den engelske Guards Armored Division og XXX Corps bryde igennem som operation Garden, undsætte broerne og sikre en korridor, der ville befri en række kanalhavne, isolere Wehrmacht enheder inde i Holland og sikre vejen over Rhinen og nord om Ruhr. På papiret havde de allierede en knusende overmagt i kampområdet: Wehrmacht kunne stille 107.000 mand, der for størstedelens vedkommende var flygtet gennem Nordfrankrig, på benene mod 135.000 sejrige allierede soldater, Luftwaffe var reduceret til 420 maskiner mod 1.240 allierede fly, og hvad det frygtede panservåben angår, var det reduceret til 195 tanks mod 1.300 allierede tanks.

Planen afhang af, at det lykkedes at ▶

Arnhem – en bro for langt eller for langt fra broen?

Fortsat fra forrige side

tage samtlige broer, og at undsætningen kunne komme hurtigt nok frem ad den eneste farbare rute. Til gengæld kunne erobringerne støtte hinanden, da man med broerne på allierede hænder effektivt kunne afbryde Wehrmachts forsøg på at sende forstærkninger sydpå. General Horrock, der skulle lede undsætningen, sammenfattede situationen i: "Se det her som en god western, faldskærmsjægerne er de belejrede nybyggere i vognborgene, tyskerne er indianerne, og vi er kavaleriet, der kommer til undsætning." Imidlertid skulle filmen snarere udvikle sig sådan, at man var betænkeligt tæt på at ende med en hel række belejrede og indbyrdes isolerede vogntog over for en tilsyneladende endeløs strøm af opridsede rødhuder.

Hvad faldskærmstropperne angår, var mange af Gavins og Taylors amerikanere veteraner fra Normandiet, idet man dog havde modtaget 10.000 rekrutter. Taylor krævede sine tropper sat ned meget tæt på de broer, der skulle erobres uden hensyn til de tab, luftforsvaret kunne volde. Den utraditionelle Gavin insisterede på det samme, og belært af erfaringerne fra Normandiet lod han let artilleri kaste ned med faldskærm i stedet for at stuve det i svæveplaner, hvor man ville være meget sårbar under udlosningen.

For First Airborne Army ville det være deres debut på slagmarken, selv om hovedparten af mandskabet var veteraner fra andre enheder³. Det engelske luftvåben huskede de katastrofale nedkastninger over Sicilien og muligvis også Luftwaffes tab i Hollands 1940 og ønskede derfor at undgå at lægge nedkastnings- og forsyningszonerne for tæt på Arnhem by. Vest for Arnhem lå store åbne hedesletter, der måtte være ideelle til en større luftlanding. Problemet var, at det ville give First Airborne Army en opmarch på 7-8 km til de broer, der skulle erobres med et overraskelsesangreb. Flere, ikke mindst de engelske svæveflypiloter, foreslog at gentage Operation Pegasus, da der var frit land lige syd for Arnhembroen, men overordnede afviste ideen under henvisning til, at området kunne være for sumpet.

Dømt fra starten?

Market Garden ville få alle tidligere luftbårne operationer til at blegne. Det store spørgsmål var, om de allieredes luftstyrker havde materiel og ekspertise til det,

Generalmajor Urquhart i Oosterbeek. Foto fra museet i Oosterbeek.

der ville blive den største kombinerede land- og luftinvasion til dato. 40.000 mand ville lande med faldskærm eller svæveplan op til 100 km bag fjendens linjer, mens en undsætningskolonne på 20.000 køretøjer støttet af jagerbombere ville gennembryde Wehrmachts front og ile til undsætning.

Der er ingen tegn på, at man har betragtet operationen som hasarderet. Adskillige officerer fra andre enheder benyttede indflydelse til at sikre sig en plads i fronten.

En lang række faktorer greb ind i hinanden og forvandlede Market Garden fra sejrsoffensiv til en katastrofe.

Held

Selv de bedste militære planer er afhængige af en vis portion held, og her må det siges, at hvis nogen militær aktion har været forfulgt af uheld, er det Market Garden. Nogle historikere har set Market Garden som eksemplet på straffet overmod, men det er snarere situationen, hvor alt, der kunne gå galt, gik galt på det værste tænkelige tidspunkt for de allierede, mens Wehrmacht havde et nærmest usandsynligt held med at have de rette mænd og enheder på det rette sted på det rette tidspunkt.

Tidsfaktoren

Montgomery, Brereton og Browning for ikke at tale om Horrock, Gavin, Taylor og Urquhart arbejdede under et voldsomt tidspres. Hvor man havde haft måneder til minutios forberedelse af opgaverne ved Invasionen, havde man her dage eller rettere timer. Tidligere operationer var opgivet, fordi fremrykningen havde gjort dem overflødige, men der var rapporter om, at Wehrmacht var ved at have sundet sig, så hver dag, modstanderen fik fred, kunne sætte operationen i fare. Tidspreset betød, at der ikke var tid til at indsamle, endstige vurdere nye oplysninger for slet ikke at tale om at ændre i planerne. Ændrede forholdene sig, måtte man håbe på, man kunne improvisere sig ud af vanskelighederne.

Den psykologiske faktor (eller de manglende ledere)

Synes at bevise, man aldrig må undervurdere ellers kompetente og dygtige menneskers evne til at handle irrationelt i kritiske situationer. Set i bakspejlet virker det som om alt for mange allierede ledere regnede med, at krigen reelt var afsluttet og enten forholdt sig usædvanligt passive eller tog til fronten og dermed kom alt for tæt på slaget til at styre det. Resultat blev, at Market Garden reelt blev udkæmpet uden nogen overordnet allieret ledelse.

Sammenlignet med Montgomerys øvrige kampanjer er Market Garden usædvanlig. Hvor Montgomery ellers holdt sine underordnede i kort snor og nøje fulgte udviklingen på slagmarken, virker hans indsats under Market Garden forbløffende passiv, ligesom Eisenhower heller ikke greb ind, før det var klart, at Market Garden var ude af kontrol.

Såvel Brereton som Browning faldt for den ikke ukendte fristelse for feltherrer, at de måtte være på slagmarken blandt deres mænd i sejrens øjeblik. Brereton tog i slagets første timer sammen med general Ridgeway til Eindhoven, mens Browning samtidig overførte sig selv og hele sin stab til Nijmegen, dels lagde de beslag på transportfly, der kunne have været brugt bedre, dels betød det, at de kom alt for tæt på kampen til at kunne styre slaget, da de blev låst fast i de modstandslommer, som Eindhoven og Nijmegen udviklede sig til, ligesom deres tilstedeværelse irriterede Taylor og Gavin. Var blot en af dem forblevet i England, kunne vedkommende have omdirigeret tropper eller sat sin indflydelse igennem til at ændre indflyvningsplanerne og sikret luftstøtte.

En anden og katastrofal, men utilsigtet følge af at flytte Brownings hovedkvarter nærmere fronten var, at fjenden utilsigtet fik adgang til uvurderlige oplysninger, da to af Brownings fly blev skudt ned, og i det ene lå et sæt kort

over operationsområdet med angivelse af nedkastningszoner og tidsplaner. De blev fundet og bragt til Student, der sammen med Model og Bittrich ræsonnerede, at dette ikke kunne være et nummer, men rettede deres modangreb ind efter dels at erobre zonerne, dels at sikre, at de transportfly, der skulle kaste forsyninger ned, nok kunne få lov at losse, men derefter ville få en hård medfart. Tabet af dokumenterne svarer til General Lees lost order før slaget ved Antietam 1862 med den forskel, at Model så absolut ikke var nogen McClellan.

Transport-faktoren

Den væsentligste indvending mod Market Garden kom fra flyvevåbnets ledelse, der frygtede, at et effektivt luftforsvar og almindelige uheld ved alt for mange fly i luften på samme tid kunne føre til lammende tab. Derfor insisterede man på at dele nedkastningerne over Arnhem og Nijmegen over to omgange, så den første styrke både skulle levere overraskelsesangrebet og tage broerne og holde nedkastningsområdet til forstærkningen! Det betød, at såvel Gavin som Urquart måtte indlede kampene uden reserver, men med færre mænd, end de havde regnet med!

Frygten for ødelæggende flak bevirkede også, at First Airborne Army blev tildelt landingszoner 10 km, vest for Arnhem, ligesom alle forslag om at gentage succesen fra Pegasus Bridge med et glideplanangreb mod Arnhembroens sydende blev afvist af luftvåbnet, selv om de barske piloter fra Horsa-planerne selv tilbød at udføre sådan et angreb, under henvisning til, at det var alt for sumptet. Da det samme område var udset til at lande undsætningen af polske faldskærmsjægere, er forklaringen snarere, at man frygtede at koncentrere for mange fly i området på samme tid.

Brereton lod sig overtale til at give de luftstyrker, der skulle foretage nedkastningerne og beskytte dem, flyveprioritet, så de allierede luftstyrker i Nordfrankrig i realiteten fik flyveforbud under operationen. Da tåge fra 18. sep-

tember holdt de engelske fly på jorden, var der ingen til at tilbagekalde denne ordre og sætte flyene fra de nordfranske flyvepladser ind. Flyveforbudet betød, at Luftwaffe for sidste gang oplevede i perioder at have taktisk overherredømme i lufrummet over en slagmark og bl.a. kunne gennemføre sit sidste store luftbombardement over Eindhoven.

Hadde Montgomery, Brereton eller Browning skåret igennem og satset alt på at få ikke mindst First Airborne Army fuldtallig frem den første dag og vovet et angreb med svæveplaner mod sydenden af Arnhembroen, så Urquart havde haft en fuldtallig styrke at disponere med og et tysk forsvar under dobbelt ild, kunne Market Garden have fået et andet forløb. På tilsvarende måde kunne en fuldtallig 82. Division under Gawin formentlig have taget såvel Nijmegenbroerne som de omliggende højdedrag.

Vejret

Svigtede på afgørende punkter, da tåge over England dels sinkede afsendelsen af forstærkninger og dels holdt de jægere, der skulle levere støtteangreb, på jorden. Derimod kunne Luftwaffes baser i samme tidspunkt glæde sig over ideelt flyvevejr, så de tværtimod kunne rette angreb mod de allierede og ikke mindst transportmaskinerne. Således modtog First Airborne Army kun 7-8 % af de forsyninger, der skulle kastes ned til den. Det er historiens ironi, at mens det allierede luftvåbens tab under den første dag af Market Garden var begrænsede, kom netop opsplitningen af nedkastningerne til at betyde massive tab af besætninger og maskiner.

Fjenden

Kritikere har siden hævdet, at den væsentligste forudsætning for Market Gardens succes var, at Wehrmacht ville kollapse som et korthus. Tilsyneladende var der gode grunde til at forvente et sådant sammenbrud, da Wehrmacht i Nederlandene 5. september havde befundet sig i en tilstand af totalpanik siden kaldet "den gale tirsdag", men det blev de allieredes ulykke, at de i generalfeltmarskal Model stod over for et militært geni, der

stik mod alle beregninger formåede at bringe en slået hær tilbage i kampduelig stand på under en uge, ligesom Model fik særdeles kompetente underordnede i generalerne Student og Bittrich.

Generalfeltmarskal Model (1891-1945) havde ordre at forvandle det, der var undsluppet kaoset i Frankrig til Armeegruppe B Model og få den tilbage i kampen. Det var præcist hvad han gjorde. 7. september havde der befundet sig 15.000 mand og 250 kampvogne i det område, hvor kampene skulle foregå, men med troppekoncentrationer og forstærkning med al til rådighed stående mandskab og materiel havde Model inden for 10 dage øget Armegruppe B fra en til seks divisioner foruden generalerne Students og Bittrichs selvstændige kampgrupper: General Student fik overkommandoen over 1. Faldschirmsjäger-Armee, mens Bittrich (1894-1979) som kommandør over 2. SS Panzer Korps havde samlet sine overlevende pansersoldater og var gået i gang med at kannibalisere de værst medtagne tanks og stod uden for Arnhem med en enhed på 3.000 toptrænede soldater, der måske manglede kampvogne, men var veludstyrede med maskingeværer og lettere skyts⁴. Under hele kampagnen havde Model angiveligt 100.000 mand og 200 kampvogne, omend af vekslende kvalitet til sin rådighed (Camel s.12)

Wehrmacht viste sig rede til at acceptere tab langt over, hvad nogen vestallieret styrke forventede og dog kæmpe videre, ligesom man var i stand til at forene spredte enheder i improviserede "Kampfgruppen". Endelig betød den totale militarisering af det nazistiske samfund, at rekrutter og reservister fra Hitlerjugend og Volksturm havde langt flere grundfærdigheder, end nogen vestallieret styrke ville forvente af nyindkaldt mandskab og derfor lettere kunne indgå i kampenhederne. Man må heller ikke være blind for den motivation til at gøre sit yderste, der lå i, at Hitler aldrig gjorde sig skyldig i overdreven overbærenhed over for uheldige underordnede. ■

Bittrichs panserregimenter var i en brøstfærdig forfatning, faktisk var de første tanks, der blev sat ind mod englænderne ved Osterbeck, franske Renaultkampvogne erobret af Rommel i 1940.

Noter

1. Det lykkedes engelske fly, ubåde og overfladeskibe fra Malta at gøre kort proces med de fleste forsyninger til Rommels Afrika Korps. Når man opgav Operation Herkules skyldtes det bl.a. at de maltesiske bønderns evner til at anlægge terrassemarker med særdeles stengærdede udelukkede brugen af svæveplaner og ville gøre kampe mod en stedkendt fjende til et mareridt.
2. Faktisk troede adskillige af forsvarerne, da de blev trukket ud af deres senge og beordret til at overgive sig, at de blev udsat for kammerater med en dårlig sans for humor!
3. Mange soldater i First Airborne Army,

der havde udmærket sig andetsteds og nu som belønning var blevet sendt til First Airborne Army var direkte vrede over at "være blevet snydt for krigen"

4. Modsat billedet fra de fleste film om Arnhem blev faldskærmsjægerne ikke hævlet af myriader af Tigertanks. Bittrichs panserregimenter var i en brøstfærdig forfatning, faktisk var de første tanks, der blev sat ind mod englænderne ved Osterbeck, franske Renaultkampvogne erobret af Rommel i 1940, og Hummels panservognsodyssee var kendetegnende for det engang så mægtige panserkorps situation, derimod var pansersoldaterne frygtelige modstandere selv uden deres tungere isenkram.

Christiansholms Batteri blev opført lidt syd for Klampenborg i 1887-92 og nedlagt i 1920.

Det bestod af to åbne sammenhængende batterilinieer bag en våd grav, i hvilken der midt imellem batterierne var anlagt et kasematteret, betonstøbt trekantfort. Mod øst var den højre batterilinie endvidere sammenbygget med et kystbatteri, Hvidøre Batteri.

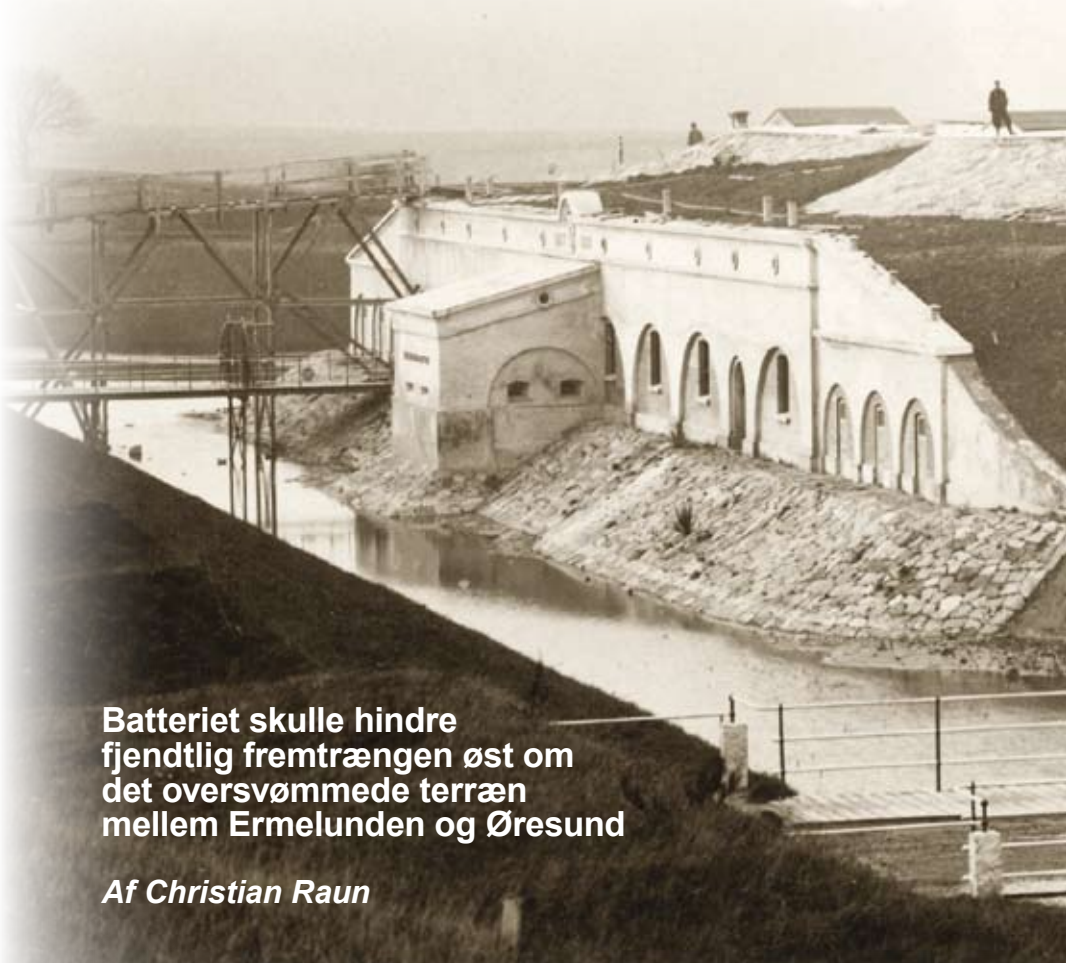
Anlægget lå bag den østlige del af Nordre Oversvømmelse og havde til opgave - i samarbejde med Garderhøj Fort - at hindre fjendtlig fremtrængen øst om det oversvømmede terræn mellem Ermelunden og Øresund. Det havde også til opgave at kontrollere den østlige del af Dyrehaven, samt at beskyde Dæmning V, VII og VIII ved et fjendtlig angreb. Den våde grav ville i krigstid stå i forbindelse med selve oversvømmelsen.

Fortet var på fortdækket bestykket med tre 15 cm korte stålkanoner M 1884 i panserlavetter og to 8 mm 10-løbede maskingevæber M 1889 i forsvindingstårne. Til gravforsvar var der to 47 mm hurtigskydende stålkanoner M 1887 i kaponiereaffutage og to 8 mm 2-løbede rekylgevæber M 1893. Fortet havde desuden et panserobservationstårn.

Vestre batterilinie var bestykket med fire 9 cm stålkanoner M 1876 (Gasværksbatteri), fire 15 cm korte stålkanoner M 1884 (Vestre Kvindebatteri) og seks 9 cm stålkanoner M 1876 (Vestre Flankeringsbatteri).

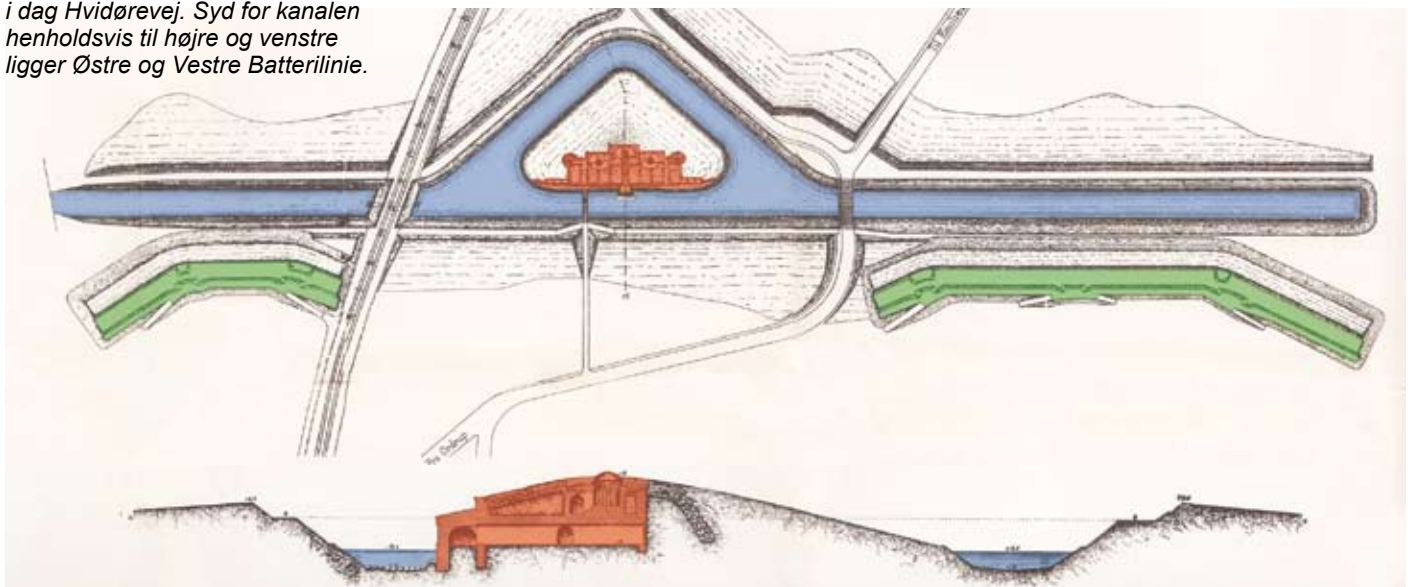
Østre Batterilinie var bestykket med to 9 cm stålkanoner M. 1876 (Østre Flankeringsbatteri) og fire 15 cm korte stålkanoner M 1884 (Østre Kvindebatteri).

Plan og snit af Christiansholms Linien. I midten ses det trekantede fort og umiddelbart vest for det løber jernbanelinien til Klampenborg. Hvor fæstningskanalen løber ligger i dag Hvidørevej. Syd for kanalen henholdsvis til højre og venstre ligger Østre og Vestre Batterilinie.

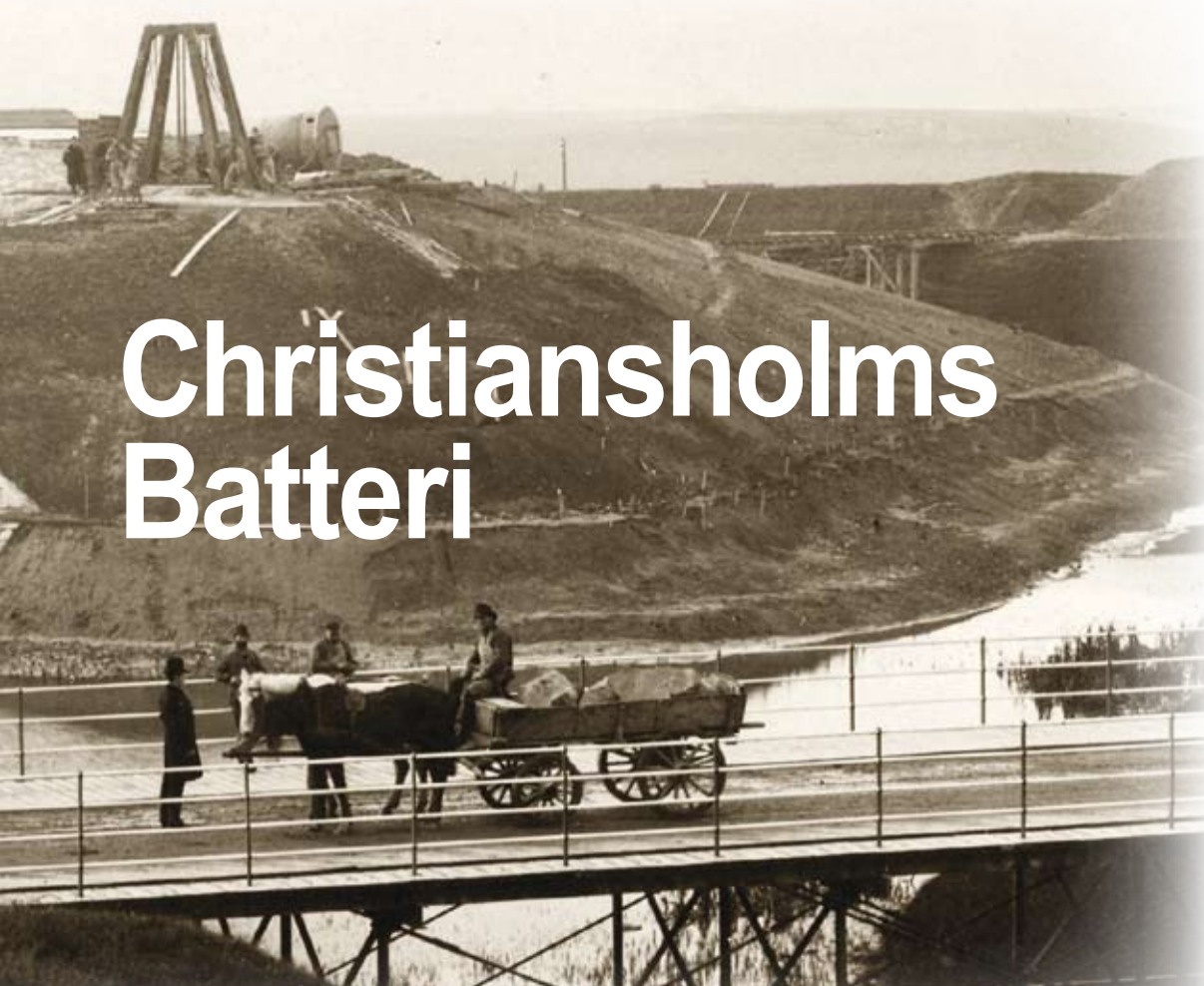

Batteriet skulle hindre fjendtlig fremtrængen øst om det oversvømmede terræn mellem Ermelunden og Øresund

Af Christian Raun

Christiansholms Batteri

Christiansholm Batteri i efteråret 1889. Billedet er taget i retning mod nord-vest i forbindelse med klargøring af tårnbrønden til et af fortets to forsvindingstårne til 1 stk. 8mm 10-løbet mitrailleuse. Selve forsvindingstårnet ligger til højre for kranen. Til venstre for kranen ses to af tre tårnbrønde til panserlavetter for 15cm kanoner. Vandstanden i graven er lavere end tiltænkt for det færdige fort. Broen i forgrunden er Emiliekildevej. Den lille bro er adgangen til fortet. Den bagerste bro er midlertidig til transport af færdigblandet beton. I billedets højre side skimtes broen til montagebanen til fortets panserkonstruktioner.

Christiansholms Batteri: Opført i 1887-92 lidt syd for Klampenborg og nedlagt i 1920. Det bestod af to åbne batteriliner bag en våd grav, i hvilken der var anlagt et kasematteret, betonstøbt trekantfort. På den højre fløj var den højre batterilinie sammenbygget med et kystbatteri, Hvidøre Batteri. Anlægget var anlagt bag den østlige del af Nordre Oversvømmelse, og den våde grav stod i krigstid i forbindelse med denne. Batterierne var bestykket med otte 15 cm kanoner og otte 9 cm kanoner; og fortet var på fordækket

bestykket med tre 15 cm kanoner i panserlavetter og to 8 mm, 10-løbede maskingeværer i forsvindingstårne og til gravforsvar to 47 mm kanoner og to 8 mm, 2-løbede maskingeværer. Efter nedlæggelsen har fortet blandt andet været anvendt til bananmodneri og depot for røntgenplader. I dag er såvel fort som batteriliner udstykket og bebygget med parcelhuse, hvoraf flere af de, der ligger ovenpå fordelen af anlægget, har kældre i de oprindelige kasematter. I dag ligger Hvidørevej i den nu tørlagte grav foran batterilinerne.

En Fort-Idyl

Denne beskrivelse af livet ved sikringsstyrken er skrevet af cand.jur. Egil Snorrason, der som 38-årig blev indkaldt til Fæstningsartilleriet på Christiansholms Batteri ved Ordrup. Beskrivelsen har været bragt i bogen "Da vi sikrede Danmark" udgivet 1915 på Hasselbalchs Forlag.

Af Egil Snorrason

Det var den 3. Juni 1915, at Turen endelig kom til mig som gammel Marinesoldat fra Aaret 1902 at være med til at "sikre Danmark". Det var med adskillig blandede Følelser, at jeg forlod Hjemmet for at melde mig paa Christiansholmsbatteri ved Klampenborg, thi som Landsoldat var jeg absolut "Tabula rasa". Paa den samme Dag som nu havde jeg for akkurat 24 Aar siden som fjorten Aars Dreng givet Møde paa det gamle Vagtskib "Sjælland" for at gaa ud på Togt som frivillig Lærling, og senere havde jeg som sagt i Aaret 1902 aftjent min Værnepligt i Marinen, og derefter været fri for videre Tiltale, thi det, at jeg for nogle Aar siden var blevet sat over først til Kyst- og senere til Fæstningsartilleriet, havde egentlig ikke gjort nævneværdigt Indtryk paa mig, idet jeg aldrig havde gjort Tjeneste i nævnte Vaabenarter. Nu hængte jeg altsaa paa den, for at bruge et alménforstaaeligt Udtryk, og jeg skulde altsaa trække i den Uniform, jeg kendte saa hjertelig godt fra Toldboden i min Marinetid. Jeg vil jo ikke paastaa, at vi Marinere egentlig saa op til Artilleristerne, naar vi mødte dem.

Men af sted dog jeg altsaa hin Juni Formiddag, og vel ankommen til Fortet, saa jeg samlet en Del "Mænd" i Grupper, som de nu øjensynlig var Aargange til. Min Aargang fandt jeg snart, eller rettere sagt, den fandt mig, for da jeg hørte et Hyl: "Der er s'gu Juristen," saa vidste jeg mig i de rette Hænder. Der havde vi gamle Kammerater nu den store Glæde at mødes igen efter de mange Aars Forløb, og evig Fest var det at træffes og opfriske gamle Minder fra "den Gang", og for hver Ny, der kom til, blev der jo en Hilsen og Spørgen, og der var Bødkeren, og "hvor er Din Kollega?", og der var Lanternegasten. "Bliktuden" almindelig kaldet, som jo ogsaa maatte staa til Regnskab for, hvor den anden "Bliktud" monne være, men han skulde nu møde ved Kastrup Fortet, og der var den store prægtige 507

Egil Snorrason.

og der var 400, og der var "ham fra Mesen", og i en Uendelighed gik det.

Endelig kunde vi komme i Gang med Iklædningen. Det vil sige, der var en yndig Trappe, som det tog en evig Tid at komme over, og det vrimlede med Forslag til Forbedring. Bedst var lange 507's, at vi to skulde slaa os sammen og købe en Kanon og saa begynde et lille Fort for os selv. Men endelig slap vi da ind til Beklædningsmagasinets Herligheder og fik Uniformen. Vi skævede til Vaabenfrakken og til Huerne, der var saa hjertelige, som jeg nogen Tid saa en Borgervæbningskasket, og endda paastod de vittige Beklædningsfolk, at det var lutter Løjtnanskasketter. Da jeg havde bekommet en frakke af den gamle toradede Facon, slog jeg mig til Taals med den, da den herlige Oversergent, der med Spøg på Læben dirigerede den hele Historie, havde svoret paa, at den sad brillant i Ryggen, idet jeg mente, det fik saa gaa, med Facaden, som det kunde bedst. Urimelige Fordringer kunde og burde man ikke stille, og med mig selv vidste jeg for godt, at den rigtige Figur til den Uniform, det havde jeg ikke mere.

Artillerister i kantonnement i Gundsømagle. Michael Olsens Samling.

"En Træfning med Artilleriet." Postkort.

Endvidere udstyret med det fornødne Lædertøj, Gevær og Bajonet o.s.v. gik Turen til det for os indtil videre ganske mystiske "Afsnit", der var indlogeret paa Ordrup Hotel, hvor den videre Fordeling af Mandskabet fandt sted, og saa – for mit Vedkommende – tilbage til den lige saa mystiske "Gruppe", som dog nærmest viste sig identisk med Fortet.

Og saa begyndte Livet ved Sikringsstyrken og Solen skinnede og Svalerne skar gennem Luften og oppe fra Dyrehavsbakken hvinede en vanvittig elektrisk Karussel de sidste Døgnmelodier. Og det blev Aften og Natten fandt os – i Telte, og saaledes fik jeg, som maaske adskillige andre, endelig i en nogen sen alder opfyldt et af vor Drengetids skønneste Idealer, for den Gang, da vi læste Coopers Indianerromaner stod naturligvis intet os skønnere og mere attraaværdigt, end som en rigtig "Vild", hyllet nødtørftig i et Tæppe, at "hvile" i et Telt. Nu laa man altsaa her magelig henslængt paa en Tangmadras, dækket endda af tvende

herlige Tæpper, men da Dagen gryede og vi skulde ud gennem Teltaabningen, ja, da syntes man egentlig ikke, der var noget ved Drengetidens Idealer, og nærmest maatte jeg give den altid fornøjelige 746 Medhold i hans Definition af Sagen, at Scenen forestillede "Kiosk i en vild Klippeegn", thi for at hindre Støvplage, var Lejren brolagt med Skærver saa store og haandterlige som smaa Klippestykker. Naa de forsvandt nu i Sommerens Løb, og trods Kulde og Væde (for den Sommer havde rigeligt af begge Dele), saa sov vi storartet i Lejren, - til fjerne Toner fra Dyrehavsbakken, og trods af den Invasion af Ørentviste, vi havde. Disse "vilde" Dyr satte os mangen Gang i et sandt Raseri. Altid var de rastløst paa Færde, og evig og altid paa Steder, hvor de intet havde at gøre. Havde de saa endda "gjort noget", det havde da været Undskyldning for de vilde Myrderier, der stadig blev anrettet paa dem, men de var ganske ligeglade, og uanfægtet fo'r de videre i deres utrættelige Rastløshed.

Saa skred den Sommer i godt og ondt og vidunderlig skønt var der paa Fortet, hvad enten Solen skinned fra højen Himmel, eller Regnen kom som store Tæpper frem over Dyrehaven og skjulte snart det ene og snart det andet Parti af Skoven og Ordrup Mose. Tiden gik og det blev Sensommer, Rønnebærrene hængte røde i Haverne, lange blev Aftnerne og selv den elektriske Karussel med hele "Bakken" fik slut, og endelig oprandt den Augustmorgen, da vi atter kunde vende tilbage til det civile Liv, til vor daglige Gerning og Hus og Hjem, og alt det, som det egentlig slet ikke havde været saa morsomt at forlade i vor Alder.

Men skulde det ske, at der en Dag for Alvor bliver kaldt paa os, da møder vi Alle som Een, og hver af os yder det bedste vi kan for vort Land. ■

Fæstningsartillerister rengør deres næsten 50 år gamle geværer. Forsvarets Billedsamling.

Mødekalender 2012

Onsdag den 4. januar

Poul Lynggaard om Anders Lassen.

Formanden for Anders Lassen Fonden, direktør Poul Lynggaard, fortæller om major Anders Lassens fantastiske liv fra barndommen i Sydsjælland til hans sidste aktion ved Comacchio, som major i de britiske specialstyrker den 9. april 1945, for hvilken Anders Lassen posthumt modtog Victoriakorset.

Onsdag den 1. februar

Kjeld Galster om dansk koalitionskrig 1689-1691.

Kjeld Galster, medarbejder ved Center for Militærhistorie under Forsvarsakademiet, vil fortælle om koalitionskrige og om årsager til og vanskeligheder ved koalitionskrige og om gennemførelsen af koalitionskrige. Han vil tage udgangspunkt

i moderne koalitionskrige, som ofte har dansk deltagelse, og derefter sætte fokus på årene 1689-91, hvor det danske kontingent deltog i krigen i Irland med det mål at begrænse den katolske indflydelse ledet af den franske konge, Louis 14. og den afsatte engelske konge, James 2. Kjeld Galster vil fortælle om den politiske og strategiske situation, de førende personer og deres tropper og gå i detaljer om koalitionens kamp i Slaget ved Boyne i Irland i 1690 og Aghrim 1691.

Onsdag den 7. marts

John Winther Hansen om angrebet på Anholt i 1811.

John Winther Hansen fortæller om sin figurproduktion til markering af danskernes forsøg på tilbageerobring af Anholt den 27. marts 1811. I sommeren 2011 har der på øen været vist en udstilling, hvor John Winther Hansen har bidraget med figurer og Chr. Würgler Hansen med tegninger. Se artiklen "Slaget om Anholt 1811" i Chakoten, juni 2011, s. 8-13. Til mødet medtager John prøver på sine slyngestøbte og bemalede figurer og giver indtryk fra udstillingen på Anholt, dels i form af en kort film om den militære operation, og dels med fotos fra udstillingsåbningen og de anvendte montrer.

Onsdag den 11. april

Generalforsamling kl. 19.30 i Hestestalden/Glücksborgstuen.

Dagsorden i henhold til vedtægterne. Efter børsen er der generalforsamling. Til børsen opfordres medlemmerne til at sætte effekter til salg. Børsen starter kl. 18.00, og alle er velkomne til at medbringe og sælge, hvad de har på reoler og hylder hjemme. Her er muligheden at kombinere en rask oprydning af alt det, du har mistet interessen for med nye køb.

Listen over effekter til dagens anvisningssalg vil kunne ses på hjemmesiden 14 dage før anvisningssalget.

Skriftlige bud kan sendes til Ole Thureholm, Hjorteledet 7, 3660 Stenløse. Bud kan også sendes via e-mail til anvisning@chakoten.dk.

Onsdag den 2. maj

Anvisningssalg, der annonceres i Chakoten, marts 2012.

Onsdag den 6. juni

Medlemstur til Gladsaxefortet. Kaptajn (R) Rune Hernø viser rundt.

Arrangementet starter kl. 19.00. Efter rundvisningen er der kaffe og hjemmebak i Hjemmeværnets mødelokaler. Gladsaxefortet ligger på Batterivej 54 A-B. For jer, der bruger offentlige trafikmidler, er det lettest at tage toget til Buddinge Station og derfra bus 300S kl. 18.34 mod Ishøj til stoppestedet Dynamovej/Batterivej. Derfra er der ca. 300 m ned ad Batterivej.

Onsdag den 8. august

Det store sommersludremøde

Vi viderefører traditionen med at åbne sæsonen med at dele oplevelser fra en sommer også i militærhistoriens tegn: rejser, figurer, læsning og andet.

Onsdag den 5. september

Michelle Hjortgaard Christensen om de sårede østfrontkrigsfanger i Hald og Horserød

Under Første Verdenskrig kom et stort antal syge krigsfanger fra Østfronten til Danmark. Men hvorfor kom de til Danmark, og hvordan håndterede samfundet denne udfordring? Michelle Hjortgaard Christensen fortæller om de forskellige begrundelser for regeringens interesse i at modtage krigsfangerne, og om de vilkår, som fangerne levede under, og de komplikationer fanger medførte i form af pressekritik af regeringen.

Lørdag den 15. september

Medlemstur til Flugzeugbau I/G

Messerschmidtmuseet - Flugzeugbau I/G har udvidet aktiviteterne og har nu navnet GillelejeGruppen. Samling består i dag af køretøjer fra USA, England og Tyskland, som alle er brugt under 2. verdenskrig.

Samlingen er et videnscenter i sig selv. Udover haller med fly, køretøjer og effekter, byder videnscentret på en tysk luftvåffehangar med kontor, radiorum, lyskaster og mannequiner i originale uniformer. Der er hverdagsting som tallerkner, bestik, sæbe, frimærker, breve og meget andet inklusive datidens lys og lydeffekter, så man rigtig kan fornemme fortidens atmosfære.

I andre lokaler er der opstillet en 105 mm tysk feltkanon med tilhørende mannequiner og udstyr. Der er indrettet et lille feltlazaret med en såret soldat og samaritten der behandler ham. Med dekorationer, lys og lydeffekter fås en oplevelse, som var man på Østfronten.

Se mere på <http://www.gillelejegruppen.dk/index.html>

Det koster 100 kr. pr. deltager. Vi vil

prøve at organisere samkørsel for dem der ikke har bil.

Vi mødes kl. 13.00 på adressen Hillerødvejen 180, 3250 Gilleleje

Søndag den 30. september

Befæstningens Dag

Denne som regel meget velbesøgte dag udfolder sig i og ved Artillerimagasinet på Vestvolden for enden af Rødovre Parkvej kl. 10.00 til 16.00.

Onsdag den 3. oktober

Martin Davidsen om figurbemaling

Martin Davidsen, der er kendt som en særdeles dygtig bemaler - blandt andet af 30 mm figurer - vil fortælle om og demonstrere bemalingsteknikker, der kan give ny inspiration i forhold til "vanebemaling", og som kan føre til nye og spændende resultater.

Søndag den 28. oktober

Miniaturemilitær kl. 12.00-16.00 i Kastelet

I anledning af Kastelets fødselsdag afholder Selskabet Miniaturemilitær i "Bageriet", hvor der vil være arbejdende værksteder med figurstøbning, modelering, bemaling, krigsspildemonstration og meget mere rundt om den centralt placerede udstilling af medlemmernes figurer, opstillinger og andet militærhistorisk materiale. Kom og lev med i den store dag!

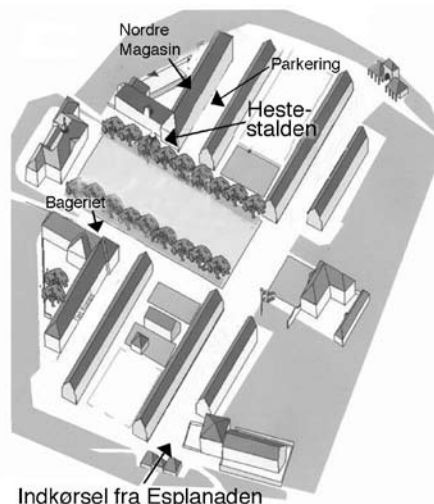
Onsdag den 7. november

Hyggemøde og anvisningssalg

Lørdag den 1. december

Julemøde med årskonkurrence

Selskabets julemøde med årskonkurrence kl. 18.30 i Den Gamle Varmecentral.

Indkørsel fra Esplanaden

Alle onsdagsmøder åbner kl. 18.00, og de annoncerede programpunkter (foredrag eller andet) starter kl. 19.30. Med mindre andet er angivet, finder medlemsmøderne sted i Hestestalden/Glücksborgstuen, Nordre Magasin i Kastelet, København.

Af hensyn til det begrænsede deltagerantal og bestilling af smørrebrød m.v. bedes deltagere senest den 21. november tilmelde sig hos: Aksel Willumsen, tlf. 32 54 01 77, E-mail: aksel@corfitz.com.

Selskabets medlemmer opfordres til at invitere ægtefælle/samlever samt børn og børnebørn med til det populære arrangement.

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der indskrivning og opstilling til konkurrencen.

Kl. 19.15 starter mødet med præsidentens velkomst, smørrebrød, øl, vin og vand. Hertil kommer julehygge, kaffe og kage.

Pris for deltagelse er kr. 125 for voksne og kr. 50 for børn under 15 år.

Årskonkurrencen 2012

Der er følgende 6 kategorier i årskonkurrencen:

- 1) Legetøjsfigurer (alle størrelser).
- 2) Enkeltfigur /rytterfigur op til 65mm (runde - flade).
- 3) Enkeltfigur/rytterfigur over 65mm (runde - flade).
- 4) Figurgrupper/vignetter (max. 4 figurer, alle størrelser, runde og flade).
- 5) Dioramaer og opstillinger.
- 6) Fra det hjemlige skatkammer.

Figurkategorierne

Betingelserne for at deltage i figurkonkurrencerne er, at alle figurerne i gruppe 1-5 er bearbejdet af udstilleren. Det kan være modellering, transformering/konvertering og bemaling, mv.

Fra det hjemlige skatkammer

Alt hvad der ikke falder ind under ovenstående kategorier, kan tilmeldes her. Det udstillede skal dog have en militærhistorisk eller figurmæssig forbindelse. Det kan være tegninger, publikationer, memorabilia, medaljer osv. Der er kun to betingelser: Det udstillede skal være fra før 1985, og der skal være gjort en særlig indsats for at fremstille eller samle det udstillede.

Best in Show

Overordnet præmie til den udstillingsgenstand af alle, som får flest stemmer.

Præmierne

Præmierne er som altid vinderdiplomer, vin og det flotte skjold til "Best in Show".

Uden for konkurrence

For dem som bare har lyst til at udstille hvad som helst af figurmæssigt eller militærhistorisk tilsnit uden at deltage i konkurrencen.

Chakoten

Dansk - Militærhistorisk Selskab

Protector

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse

Præsident

Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
bhwolter@gmail.com

Vicepræsident

Christian Raun
Tlf. 3331 2122
c.raun@webspeed.dk

Kasserer, adresser og

adresseændringer
Inge Hansen
Tlf. 8842 9055
ingewarmi@pbhome.dk

Anvisningssalg

Aksel Willumsen
Tlf. 3254 0177
aksel@corfitz.com

Indmeldelse

Claus Mogensen
Tlf. 4817 2681
editor@it.dk

Leif Christensen

Tlf. 2134 1956
leif.c@mail.dk

Selskabets hjemmeside
www.chakoten.dk

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange årligt og udgives af Dansk Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør

Henrik Denman
Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 4632 5352
henrik.denman@mail.dk

Billedredaktør

Claus Mogensen
editor@it.dk

Layout

Finn Hillmose
hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet, er abonnement inkluderet. Kontingent for 2012 er kr. 375,00. Fra udlandet kr. 375,00. Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873

CVR-nr. 31148448

Tryk

PE Offset & Reklame
6800 Varde

CHAKOTEN 2011
ISSN 0901-4799

PLASTBYGGESÆT, MILITÆR, FLY, SKIBE, FIGURER, SOLDATER, BRITAINS FIGURER, STØBEFORME, SILIKONE TIL FORME, PU-MASSE, MODELLER-MATERIALER, INSTRUMENTER, LIME, MILLIPUT, MALING, VALLEJO, HUMBROL, REWELL, SPECIALFARVESÆT, TØRBRUSHING, UNIFORMER, HUD, CAMOUFLAGE M.V. PENSLER, SPRØJTE-SÆT, SPRØJTE-STATION, FIGUR- OG DIORAMABASER, BØGER, MEN-AT-ARMS, CAMPAIGN M.V. PLANCHER, POSTKORT, NYT & ANTIKVARISK, MODEL-LANDSKAB, LISTER, Balsa, FINER, TRÅD, RØR, METALPLADER, PROFILER, EVERGREEN, PLASTPLADER, VÆRKTØJ, BORHOLDERE, BOR FRA 0,3 MM, HOLDER MED LUP, TÆNGER, NÅLEFILE DIAMANTFILE, KNIVE, SCALPELLER M.M. MASSER AF MINIATURELØSDELE, DUKKEHUSE, ALT TILBEHØR, TAPETER, BELYSNING, MØBLER, KLIPPEARK AF SLOTTE, HUSE M.V. - PÅKLÆDNINGSDUKKER, GLANSBILLEDER, TRÆBYGGESÆT, FLY, SKIBE M.M.M.

WWW.MODEL-HOBBY.DK

**FREDERIKSBORGGADE 23
1360 KØBENHAVN K**

**NÆR VED NØRREPORT METROSTATION
OG ISRAELS PLADS**

HUSK AT SE VOR LILLE Udstilling - Hep's galleri - MED FIGURER, DIORAMAER, MODELLER OG GENSTANDE FRA FØR OG NU - NÅR I BESØGER BUTIKKEN.

**PÅ GENSYN
SUSSIE, INGER OG LEIF**

**Åbent: Man-tir-torsdag 11-17.
Fredag til 17.30. Lørdag 10-13.
ONSDAG LUKKET
Tlf/fax: (+45) 33 14 30 10**